БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

15 ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 214 (3952).

31 ОКТЯБРЬ ПАЙШАНБА 1968 ЙИЛ

Баҳоси 2 тийин.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1968 ЙИЛ 30 ОКТЯБРДА КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ НАВБАТДАГИ ПЛЕНУМИ ОЧИЛДИ.

ПЛЕНУМ «КПСС XXIII СЪЕЗДИ ВА МАРКАЗИЙ КОМИТЕТ ПЛЕНУМЛАРИНИНГ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАСАЛАЛАРИГА ДОИР ҚАРОРЛАРИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНЛИГИ ТЎҒРИСИДА» КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БОШ СЕКРЕТАРИ ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ ДОКЛАДИНИ ТИНГЛАДИ.

ДОКЛАД ЮЗАСИДАН БЎЛГАН МУЗОКАРАЛАРДА УКРАИНА КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **П. Е. ШЕЛЕСТ**, КПСС ОРЕНБУРГ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **А. В. КОВАЛЕНКО**, ҚОЗОҒИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **Д. А. КУНАЕВ**, КПСС КРАСНОДАР УЛКА КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **Г. С. ЗОЛОТУХИН**, РСФСР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ РАИСИ **Г. И. ВОРОНОВ**, КПСС КРАСНОЯРСК УЛКА КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **А. А. КОКАРЕВ**, ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **Ш. Р. РАШИДОВ**, ВОРОНЕЖ ОБЛАСТЬ, ПАНИН РАЙОНИДАГИ «МИХАЙЛОВСКИЙ» СОВХОЗИ БЎЛИМИНИНГ БОШҚАРУВЧИСИ **Р. А. БЕЛЬСКИХ**, СССР МЕЛИОРАЦИЯ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ МИНИСТРИ **Е. Е. АЛЕКСЕЕВСКИЙ**, БЕЛОРУССИЯ ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ РАИСИ **Т. Я. КИСЕЛЕВ**, КПСС ТАТАРИСТОН ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **Ф. А. ТАБЕЕВ**, КПСС ВОЛОГДА ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИ **А. С. ДРИГИН** ЎРТОҚЛАР СЎЗГА ЧИҚДИЛАР.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ ЎЗ ИШИНИ ДАВОМ ЭТТИРМОҚДА.

ТАСС АХБОРОТИ

«СОЮЗ-3» КОСМИК КЕМАСИНИНГ ПАРВОЗИ МУВАФФАҚИЯТЛИ ТУГАЛЛАНДИ

Бугун, 1968 йил 30 октябрда Москва вақти билан соат 10 дан 25 минут ўтганда космонавт-учувчи ўртоқ Георгий Тимофеевич Береговой бошқариб борган «Союз-3» космик кемаси Совет Иттифоқи территориясининг белгиланган районига қўнди.

«Союз-2» кемаси сингари «Союз-3» космик кемаси ҳам аэродинамик сифатдан фойдаланиб бошқарилган ҳолда орбитадан тушди. Бошқариладиган пасайишни таъминлаш учун фазода кеманинг ҳаракати керакли пасайиш йўналишига тўғрилаб қўйилди. Тормоз двигатели 145 секунд ишлаб, кемага керакли тормозланиш импульси берди. Шундан кейин «Союз-3» космик кемаси орбитадан туша бошлади. Кейин тушириладиган аппарат кемадан ажратилди ва атмосферанинг зич қатламига мўлжал олиб кириш учун бошқариш двигателлари ёрдамида тегишли томонга қаратиб бурилди. Туширилаётган аппарат атмосферада учаётганида бошқариш системаси аппаратнинг тегишли мўлжал олиши учун командалар берди ҳамда унинг Совет Иттифоқи территориясининг белгиланган районига аниқ бориб қўнишини таъминлади. Сўнгги участкада парашют системаси ишга солинди, ерга жуда яқин қолганида эса юмшоқ қўндириш двигателлари юргизиб юборилди.

Георгий Тимофеевич Береговой ерга қўнганидан сўнг ўзини яхши ҳис этмоқда. Қўниш жойида уни дўстлари ва мухбирлар кутиб олдилар.

«Союз-3» космик кемасининг парвози тўрт кун давом қилди. Космонавт-учувчи Георгий Тимофеевич Береговой бажарган илмий ва техникавий тадқиқотлар программаси муваффақиятли поёнига етказилди.

ДОН ХАРИД ҚИЛИШ ПЛАНИНИНГ БАЖАРИЛИШИ ТЎҒРИСИДА

СССР МАРКАЗИЙ СТАТИСТИКА БОШҚАРМАСИНИНГ АХБОРОТИ

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари шонли сана — В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб кутиб олиш ва беш йиллик планни муддатидан илгари бажариш учун бошланган социалистик мусобақани авж олдириб, донли экинлардан яхши ҳосил етиштирдилар ва давлатга дон сотиш планини ошириб бажардилар.

Шу йилнинг 25 октябригача давлат ресурсларига 68,3 миллион тонна (4,2 миллиард пуд) дон, шу жумладан 47560 минг тонна буғдой топширилди. Озиқ-овқат экинлари маҳсулоти, гречиха, шоли, арпа ва дуккакли дон харид қилиш планлари ошириб бажарилди.

Шоли, маккажўхори ва бошқа донли экинлар маҳсулотларини сотиш давом этмоқда.

КПСС XXIII СЪЕЗДИ ВА МАРКАЗИЙ КОМИТЕТ ПЛЕНУМЛАРИНИНГ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАСАЛАЛАРИГА ДОИР ҚАРОРЛАРИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНЛИГИ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитетининг Пленумида 1968 йил 30 октябрда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ доклади

Ўртоқлар! Совет халқи партия XXIII съезди қарорларини бажара бориб, хўжалик ва маданий қурилишда катта муваффақиятларга эришди. СССРнинг саноат маҳсулоти 1966 — 1968 йиллар мобайнида қарийб 30 процент кўпаяди. 1000 тадан ортиқ йирик саноат корхонаси ва объекти ишга туширилади. Оғир саноат янада ривож топди. Енгил саноат ва озиқ-овқат саноатининг ялпи маҳсулоти анча кўпайди. Бир қанча актуал техника проблемалари ҳал этилди. Қишлоқ хўжалиги ўз ривожида янги қадамлар қўйди.

Шу йиллар мобайнида муҳим ижтимоий-иқтисодий чоралар ҳам амалга оширилди, жумладан, иш ҳақининг энг оз миқдори кўпайтирилди, бир қанча тармоқлардаги ва касблардаги ходимларнинг иш ҳақи тартибга солинди, пенсия таъминоти кўпайтирилди ва ҳоказо. Натижада меҳнаткашларнинг реал даромадлари аҳоли жон бошига ҳисоблаганда 1966—1968 йиллар мобайнида 20 процентдан зиёд ёки йилига ўрта ҳисобда 6,4 процент кўпаяди.

Халқ маорифи ва маданият муваффақиятли ривожланмоқда. Мамлакатда 37 та янги олий ўқув юрти очилди, олий ўқув юртларининг студентлари 600 минг киши, ўрта махсус ўқув юртларининг ўқувчилари олти юз мингдан зиёд кўпайди. Ҳунар-техника, шунингдек умумий ўрта таълим янада ривож топди. Совет олимлари, бутун фанимиз янги катта муваффақиятларга эришдилар.

Ҳозир бутун мамлакатда чинакам умумхалқ ҳаракати авж олиб кетди. Инсоният тарихидаги энг шонли саналардан бири — улуғ мутафаккир ва революционер, совет халқининг, бутун дунё меҳнаткашларининг йўлбошчиси ва устози Владимир Ильич Ленин туғилган куннинг юз йиллиги яқинлашиб келмоқда. Саноат ва қишлоқ хўжалик, транспорт ва қурилиш ходимлари — ҳамма касбдаги ва ёшдаги кишилар шу кунга ўзларининг меҳнат совғаларини тайёрламоқдалар. В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллиги шарафига беш йилликни 1970 йилнинг 7 ноябригача бажариш учун бошланган социалистик мусобақада бутун мамлакат, бутун совет халқи қатнашмоқда. Пленумимиз номидан ана шу ажойиб ҳаракатни қизғин табриклаб, шаҳар ва қишлоқларнинг меҳнатчиларига социалистик мусобақада катта-катта муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсиз.

Юксалишимизнинг факт ва рақамлари, мамлакатдаги зўр меҳнат шижоати совет халқи юксак ғоявийлигининг, унинг улуғ коммунизм ишига чексиз садоқатининг, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси сиёсатини ва амалий фаолиятини чуқур тушуниб, қўллаб-қувватлаётганлигининг ёрқин ифодасидир.

I. ПАРТИЯНИНГ ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИГА ДОИР ҚАРОРЛАРИ МУВАФФАҚИЯТЛИ АМАЛГА ОШИРИЛМОҚДА

Ўртоқлар! Сизларга маълумки, КПСС XXIII съезди қарорларида қишлоқ хўжалиги масалалари катта ўрин олган. Партия қишлоқ хўжалиги — халқ хўжалигининг жуда катта ҳаётий муҳим тармоғи эканлигига асосланиб иш тутади. В. И. Ленин таълим бериб айтганидек, мустаҳкам қишлоқ хўжалик базаси бўлмаса «ҳеч қандай хўжалик қурилиши олиб бориб бўлмайди...».

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси халқ хўжалигининг ана шу тармоғи жуда катта аҳамиятга эга эканлигини назарда тутиб, XXIII съезднинг қишлоқ хўжалигига доир қарорлари, КПСС Марказий Комитетининг март ва май Пленумлари қарорлари қандай бажарилаётганлиги тўғрисидаги масалани ушбу Пленум муҳокамасига қўймоқда. Шу билан бирга Сиёсий бюро мамлакат қишлоқ хўжалигини янада ривожлантиришнинг баъзи масалаларини ҳам қараб чиқишни зарур, деб ҳисоблайди.

Аввало, партиянинг қишлоқ хўжалиги соҳасидаги қарорлари ва режалари қандай бажарилаётганлигига, кейинги вақтларда шу соҳани ривожлантиришда қандай энг муҳим ўзгаришлар рўй берганлигига тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Ўзингизга маълумки, КПСС XXIII съезди ва Марказий Комитет Пленумларининг қишлоқ хўжалик масалаларига доир қарорларини бутун партия билан халқ қизғин маъқуллади ва қўллаб-қувватлади. Партиянинг қишлоқдаги сиёсатини қишлоқ меҳнатчилари, шунингдек ишчилар синфи, совет зиёлилари — мамлакатнинг ҳамма меҳнаткашлари жуда яхши тушуниб, қабул қилиб олдилар. Бу сиёсат социалистик корхоналар бўлган колхоз ва совхозларнинг ўз имкониятларини тўлиқ ишга солишларига йўл очиб берди, хўжаликларнинг, қишлоқ хўжалик органлари, совет ва партия ташкилотларининг ташаббусини авж олдирди, хўжаликлар ва қишлоқ меҳнатчиларининг ижтимоий ишлаб чиқаришни ривожлантиришдан моддий манфаатдорлигидан иборат социалистик принципни мустаҳкамлашга ёрдам берди. КПСС XXIII съезди ва Марказий Комитет Пленумларининг қарорлари коммунистик қурилиш вазифаларини бажармоқ учун тағин ҳам қулайроқ шарт-шароитни таъминлаб берди.

Партия XXIII съездидан буён орадан икки ярим йил, Марказий Комитет март Пленуми бўлиб ўтганидан бери уч ярим йилдан кўпроқ вақт ўтди. Бу — унчалик катта муддат бўлмаса-да, лекин партиянинг қишлоқ хўжалиги соҳасида ишлаб чиққан чоралари шу тармоқни юксалтиришда ҳамда социалистик давлатимизнинг иқтисодий ва сиёсий қудратини янада мустаҳкамлашда ижобий роль ўйнади, ишчилар синфи билан колхозчи деҳқонлар иттифоқини тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамлади деб хулоса чиқаришга имкон беради. Қишлоқ хўжалигини юксалтириш соҳасидаги жўшқин ишда Коммунистик партиянинг социалистик жамиятимиз турмушидаги раҳбарлик роли ўсиб бораётганлиги тағин ҳам ёрқин намоён бўлди.

КПСС XXIII съезди ва Марказий Комитет Пленумларининг қарорларини бажара бориб, Сиёсий бюро ва СССР Министрлар Совети қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ҳамда колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини юксалтиришдаги иқтисодий омилларнинг ролини ошириш юзасидан конкрет чора-тадбирлар кўриб бордилар.

Уч йил (1965 — 1967 йиллар) мобайнида давлат ишлаб чиқариш қурилиши ва техника сотиб олиш учун қишлоқ хўжалигига аввалги уч йилдагига қараганда беш миллиард сўмдан ортиқ маблағ сарфлади. Қишлоқ хўжалигига 1964 йилдаги 223 мингта ўрнига ўтган йили 287 мингта трактор, шу жумладан, 65 мингта ўрнига 107 мингта чопиқ трактори; 79 мингта ўрнига 96 мингта дон комбайни; 85 мингта ўрнига 134 мингта юк автомобили, 22 миллион тонна ўрнига 34 миллион тонна минерал ўғит берилди. Қишлоқ хўжалигидаги ҳар бир ходим ҳисобига меҳнатнинг энергия билан таъминланиши уч йил мобайнида 22 процент кўпайди.

Колхоз ва совхозларда пахта териш, қанд-лавлаги, картошкани йиғиштириб олиш сингари сермеҳнат ишлар учун, шунингдек чорвачилик фермаларини механизациялаш учун зарур бўлган машиналар анча кўпайди. Ҳосилни йиғиштириб олиш даврида колхоз ва совхозларга автомобиль транспорти, механизатор кадрлар билан тобора кўп ёрдам берилмоқда. Ерларни мелиорациялашга давлат сарфлаётган маблағ кўпайтирилди.

Қишлоқларда муҳим социал тадбирлар амалга оширилди. Ўзингизга маълумки, колхозларда меҳнатга гарантияланган ойлик иш ҳақи тўлаб туриш жорий этилди, колхозчилар ва совхоз ишчиларининг пенсия таъминоти яхшиланди.

Ана шу ва бошқа кўпгина чора тадбирлар қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини, унинг энг муҳим тармоқлари бўлган далачилик ва чорвачиликни янада юксалтиришга, колхоз ва совхозлар экономикасини мустаҳкамлашга ёрдам берди. Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг ҳажми 1965 — 1967 йилларда йилига ўрта ҳисобда 75 миллиард сўмлик яъни шундан аввалги уч йилдаги ялпи маҳсулот ўртача йиллик ҳажмидан 10 миллиард сўмлик ёки 15 процент кўп бўлди. 1962 — 1964 йилларда бу ўсиш атиги 3 процентни ташкил этган эди. Сўнгги уч йил ичида аҳоли жон бошига қишлоқ хўжалиги маҳсулоти етиштириш 11 процент кўпайди. Бу — яхши кўрсаткич.

Иттифоқдош республикаларнинг ҳаммаси ялпи маҳсулотни кўпайтиришга эришдилар. Буни СССР Марказий статистика бошқармасининг қуйидаги маълумотларидан кўриш мумкин.

	1965 — 1967 йилларда қишлоқ хўжалик ялпи маҳсулотининг ўртача йиллик ҳажми. 1962 — 1964 йиллардагига нисбатан процент ҳисобида	1962 — 1964 йиллардаги қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг ўртача йиллик ҳажми. 1959 — 1961 йиллардагига нисбатан процент ҳисобида.
СССР	115	103
РСФСР	113	104
Украина ССР	116	101
Белоруссия ССР	131	99
Ўзбекистон ССР	118	107
Қозоғистон ССР	108	109
Грузия ССР	119	104
Озарбайжон ССР	120	96
Литва ССР	129	101
Молдавия ССР	122	117
Латвия ССР	126	89
Қирғизистон ССР	119	119
Тожикистон ССР	121	114
Арманистон ССР	118	98
Туркманистон ССР	130	106
Эстония ССР	118	97

Партия съездида ҳам, шунингдек Марказий Комитет Пленумларида ҳам ҳосилдорликни ошириш деҳқончиликдаги энг асосий масала эканлигига ҳамиша эътибор жалб қилиб келинди. Кейинги йилларда деҳқончилик маданияти ошди, тўғри алмашлаб экиш ўзлаштирилмоқда, дала ишлари энг яхши муддатларда ўтказилмоқда. Кузги экинлар одат тариқасида шудгор қилиб қўйилган ерларга, шарқий районларда эса, дам бериб қўйилган шудгорларга экилмоқда. Серҳосил навлар кенгроқ жорий этила бошлади, бегона ўтларга ва дала зараркунандаларига қарши кураш анча самарали олиб борилмоқда. Ана шуларнинг ҳаммаси қишлоқ хўжалиги экинлари кўпчилигининг ҳосилдорлигини ва ялпи ҳосилини кўпайтиришга имкон берди. Бу хусусдаги маълумотлар қуйида келтирилади:

	1965 — 1967 йилларда йилига ўрта ҳисобда: Ҳосилдорлик (гектар бошига центнер ҳисобида)	1965 — 1967 йилларда йилига ўрта ҳисобда: Ялпи ҳосил (миллион тонна ҳисобида).	1962 — 1964 йилларда йилига ўрта ҳисобда: Ҳосилдорлик (гектар бошига центнер ҳисобида)	1962 — 1964 йилларда йилига ўрта ҳисобда: Ялпи ҳосил (миллион тонна ҳисобида).
Дон экинлари	11,8	147	10,2	133
Шу жумладан буғдой	11,5	79	9,7	65
Қанд лавлаги (заводбоп)	204	78	157	58
Пахта	24,0	5,9	20,2	4,9
Кунгабоқар	12,4	6,1	11,2	5,0
Картошка	108	91	91	78
Сабзавот	130	18,7	114	16,9

Далачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга эришилганлиги шу маҳсулотларни давлат йўли билан тайёрлашни кўпайтириш имконини берди. Кейинги тўрт йил (1965 — 1968 йиллар) мобайнида шундан олдинги тўрт йилдагига нисбатан буғдой харид қилиш йилига ўрта ҳисобда 8,8 миллион тонна, ёрмабоп экинлар маҳсулоти харид қилиш 676 минг тоннадан кўпайиб борди. Бошқа экинларга келганда уларнинг бу йилги ҳосилини йиғиштириб олиш ва тайёрлаш ҳали тугаллангани йўқ, шу сабабли уч йиллик (1965 — 1967 йиллар) маълумотларини келтирамиз. Картошка харид қилиш шу йиллар мобайнида йилига ўрта ҳисобда 2 миллион тонна, сабзавот харид қилиш 1,7 миллион тонна, тармева харид қилиш 1,4 миллион тонна, пахта харид қилиш қарийб 1 миллион тонна, кунгабоқар харид қилиш 1 миллион тоннадан зиёд, қанд-лавлаги харид қилиш 19 миллион тонна кўпайди.

Ўзингизга маълумки, XXIII съезд ва партия Марказий Комитетининг май Пленуми ҳосилдорликни кўтариш ва қишлоқ хўжалик экинларининг ялпи ҳосилини кўпайтиришнинг энг муҳим омили бўлган ерларни мелиорациялашни кенг кўламда ривожлантириш юзасидан катта вазифалар қўйган эди. 1966 — 1967 йиллар мобайнида суғориладиган ва заҳи қочирилган 2 миллион гектардан ортиқ янги ер ишга солинди. Катта-катта массивларда ерларни тартибга келтириш ҳамда ерларнинг сув ва шамол таъсирида кам ҳосил берадиган бўлиб қолишига қарши кураш юзасидан зарур ишлар бажарилди.

(Давоми 2-бетда).

Ўрток Л. И. БРЕЖНЕВ доклади

(Боши 1-бетда)

Россия Федерациясининг жанубида ва Украинада йирик ирригация иншоотлари қурила бошланди. Улар орасида Каховка суғориш системаси билан Краснодар сув омбори бор. Ана шу иншоотлар базасида катта-катта майдонларда асосан дон экинларини суғориш ташкил этилади.

Замонавий инженерлик шоликорлик системалари қуриш соҳасида катта ишлар олиб борилди. Март Пленумидан сўнг 160 минг гектардан ортиқ шоли экиладиган янги ерлар фойдаланишга топширилди. Мамлакатда шолининг ўртача ҳосилдорлиги ўтган йили гектар бошига 32 центнерга етди. Лекин шоли учун бу ҳосилдорлик ҳали паст, албатта. Шу вақт ичида мамлакатда шоли етиштириш қарийб икки баравар кўпайиб 895 минг тоннага етди. Бу йил шолизорлар 300 минг гектардан ошиб кетди, шолининг ялпи ҳосили эса 1 миллион тоннадан ортиқроқ бўлади. Бу—мелиораторларимиз, колхозчиларимиз ва совхоз ишчилари қилган катта меҳнатнинг якунидир. Совет Армиясининг жангчилари уларга катта ёрдам берганлигини ҳам таъкидлаб ўтмоқ керак. Ҳар йили шоликорлик системалари қурилишида инженерлик батальонлари актив қатнашмоқдалар.

Беш йилликнинг қолган йиллари ичида шолизорларни тағин ҳам кўпайтириб, мамлакат эҳтиёжларини ўзимиз етиштирадиган шоли ҳисобига қондириш юзасидан қўйилган вазифани асосан ҳал этиш имкони бор.

Мамлакатнинг пахтакор районларида ирригация ишлари кенг кўламда олиб борилмоқда. Мирзачўлдаги ва Қорақум канали зонасидаги катта массивлар ўзлаштирилмоқда. Қарши чўлига сув чиқариб берадиган иншоотлар қурилмоқда. Мавжуд суғориш системалари реконструкция қилинмоқда.

Қора тупроқли бўлмаган жуда катта зонада ҳам ерларнинг ҳолатини яхшилаш ишлари қизитиб юборилди. Россия Федерациясининг ғарби-шимолий ва марказий областларида, Балтика бўйи республикаларида, Белоруссияда, Украина Полесьесида заҳкаш ерларнинг заҳи қочирилмоқда, шўрҳок ерлар оҳакланмоқда, майдонлар бута ва тошлардан тозаланмоқда. Шу районларда, айниқса Балтика бўйида ерларнинг заҳини қочиришнинг энг прогрессив усули бўлган ёпиқ дренажлардан тобора кўпроқ фойдаланилмоқда. Ана шу ишларнинг ҳаммасини амалга оширишда машина—мелиорация станциялари ва бошқа ихтисослаштирилган ташкилотлар катта роль ўйнамоқда.

Сув хўжалиги қурилишининг ишлаб чиқариш базаси мустаҳкамланмоқда, янги лойиҳалаш институтлари тузилди, кадрлар тайёрлаш кенгайтирилди. Эндиликда 30 та олий ўқув юртида ва 90 та техникумда гидротехниклар ва мелиораторлар тайёрланмоқда. Ана шундай маъроқли касблар учун кадрлар тайёрланаётган ўқув юртларига ёшлар зўр иштиёқ билан бормоқдалар. Уч йил мобайнида ана шундай ихтисосларни берувчи олий ўқув юртларига студентлар қабул қилиш бир ярим баравар, техникумларга ўқувчилар қабул қилиш эса икки баравар кўпайди. 240 та ҳунар — техника билим юртлари малакали ишчилар тайёрлаб бермоқда.

Ерларни мелиорациялаш мамлакат қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш ишларининг энг муҳим таркибий қисми бўлиб қолди.

Қишлоқ хўжалигининг бошқа бир тармоғи — чорвачилик ҳам анча мўътадил ривожланиб бормоқда. Ўтган уч йил мобайнида чорвачилик маҳсулоти етиштириш муттасил кўпайиб борди. Март Пленумигача бўлган уч йилга нисбатан гўшт (сўйилган вазнда) етиштириш йилига ўрта ҳисобда 1 миллион 400 минг тонна, сут етиштириш 13.4 миллион тонна, тухум етиштириш 3 миллиард 200 миллион дона, жун етиштириш 12 минг тоннадан кўпайиб борди. Шу маҳсулотларни тайёрлаш ҳам кўпайди: чорва ва парранда тайёрлаш йилига ўрта ҳисобда 19 процент, сут тайёрлаш 36 процент ва тухум тайёрлаш 37 процент, жун тайёрлаш 4.6 процент кўпайди.

Чорвачилик маҳсулдорлиги ошди. Колхоз ва совхозларда ҳар бир сигирдан соғиб олинган сут ўтган йили 1964 йилдагига нисбатан 26 процент, товуқлардан олинган тухум ҳам 26 процент, ҳар бир қўйдан қирқиб олинган жун 20 процент кўпайди.

Айни вақтда чорва туёғи ва паррандалар кўпайиб борди. Қорамоллар 10 миллион бош, шу жумладан сигирлар 2.8 миллион бош, қўй ва эчкилар 13.3 миллион бош, паррандалар 72 миллион бош кўпайди. Лекин, афсуски, чўчқалар камайиб кетди. Ҳолбуки, чорвачиликнинг энг тез етиладиган тармоғи бўлган чўчқачилик мамлакатни гўшт-ёғ билан таъминлашда ҳамиша катта роль ўйнаб келган ва бундан буён ҳам катта роль ўйнай беради. Биз чўчқачилик билан яхшироқ шуғулланишимиз лозим.

Саноат усулига кўчирилган паррандачилик тобора катта аҳамият касб қилмоқда. Ҳозир мамлакатда 356 та паррандачилик фабрикаси бор, шуларнинг 111 таси сўнгги уч йил мобайнида қурилди. Паррандачилик фабрикалари, шунингдек паррандачилик совхозлари мамлакатда тайёрланаётган бутун тухумнинг 41 процентини етиштириб бермоқда. Саноат усулига кўчирилган паррандачилик прогрессив иш бўлиб, уни тағин ҳам ривожлантирмоқ керак.

Колхоз ва совхозлар бу йилги ишининг дастлабки якунларига қараб, қишлоқ хўжалик меҳнатчилари янги муваффақиятларга эришдилар, деган хулоса чиқариш мумкин. Ялпи дон ҳосили бу йил 165 миллион тоннадан, давлат йўли билан дон тайёрлаш эса 68 миллион тоннадан (4.2 миллиард пуд) ошиб кетади. Ўзингизга маълумки, ушбу беш йиллик учун ҳар йили 3. 4 миллиард пуд дон харид қилишнинг қатъий плани тасдиқланган эди.

Бу йил Россия Федерациясининг колхоз ва совхозлари катта ҳисса қўшдилар, улар давлатга 46 миллион тоннадан ортиқ (2,8 миллиард пуддан кўпроқ) дон сотдилар. Республикада биринчи марта шунча миқдорда ғалла тайёрланди. Бу йил давлатга 360 миллион пуд дон топширган Оренбург области ғаллакорларининг катта муваффақиятларини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу область меҳнаткашларини юксак мукофот билан қутлашга ижозат бергайсиз. Краснодар ва Красноярск ўлкалари, Бошқирдистон ва Татаристон Автоном Совет Социалистик Республикалари, Куйбишев, Курган, Челябинск, Саратов, Волгоград, Новосибирск, Пенза, Курск ва Тюмень областлари, шунингдек бошқа бир қанча автоном республикалар, ўлкалар ва областлар ғаллакорларининг катта муваффақиятларини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш керак.

Қозоғистон ғаллакорлари Ватан омборларига 11 миллион тоннадан ортиқ дон тўкдилар. Бунга республикадаги Уральск, Кустанай, Шимолий Қозоғистон, Актюбинск, Жамбул ва Чимкент областлари катта ҳисса қўшдилар.

Пахта, қанд лавлаги, кунгабоқар, картошка ва бошқа бир қанча экинлардан яхши ҳосил олинди. Гўшт, сут, тухум ва жун тайёрлаш давлат йиллик планлари бажариб бўлинди. Шу маҳсулотларни харид қилиш ўтган йилги даражадан ошиб кетди.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши ривожланганлиги натижасида мамлакатда товар ресурслари кўпайди, муайян запаслар вужудга келтирилди. Буларнинг ҳаммаси нормал озиқ-овқат балансига эга бўлиш ва аҳоли эҳтиёжларини тўлиқроқ қондириш имконини берди. СССР Марказий статистика бошқармаси ва СССР Савдо министрлигининг маълумотларига кўра, ўтган йили аҳоли жон бошига гўшт истеъмол қилиш 1964 йилдагига нисбатан 21 процент, сут ва сут маҳсулотлари истеъмол қилиш 15 процент ва тухум истеъмол қилиш 22 процент кўпайди. Лекин айни маҳалда ҳамма жойда ноннинг турлари кўпайтирилаётганлигига қарамай мамлакатда нон истеъмол қилиш 6 процент камайди. Бу — ижобий кўрсаткич. Бу — совет кишиларининг овқати тобора хилма-хил ва тўйимли бўлиб бораётганлигидан далолат беради.

Шу йиллар мобайнида колхозлар экономикаси мустаҳкамланди. 1967 йилда улар 1964 йилдагига қараганда 24 процент кўп даромад олдилар. Колхозчилар меҳнатига ҳақ тўлаш анча кўпайди. Совхозлардаги аҳвол ҳам яхшиланди. 1966 — 1967 йилларда умуман мамлакат совхозлари зарар кўрмай ишладилар, ҳолбуки, яқин ўтмишда улар кўп миқдорда зарар кўрар эдилар.

КПСС Марказий Комитетининг март Пленуми совхозларни тўла хўжалик ҳисобига ўтказишни зарур деб топди. Ҳозир 800 дан ортиқ совхоз планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришнинг янги шароитларига ўтказилди. Уларнинг иш натижалари бу тадбирларнинг прогрессив эканлигини тасдиқламоқда. Муайян тажриба орттирилган ҳозирги вақтда яқин йиллар ичида ҳамма совхозларни аста-секин тўла хўжалик ҳисобига ўтказмоқ лозим.

КПСС XXIII съезди ва Марказий Комитет март Пленумидан кейинги давр ичида қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий якунлари ана шундай, ўртоқлар. Далачиликдаги муваффақиятлар ҳам, чорвачиликдаги муваффақиятлар ҳам бутун партия, совет ва қишлоқ хўжалик органлари олиб борган катта сиёсий ва ташкилотчилик ишларининг, колхозчилар, совхозларнинг ишчилари, механизаторлар ва мутахассисларнинг улкан армияси, олимлар, шунингдек саноат ходимлари қилган жуда катта фидокорона меҳнатнинг натижаси бўлди. Марказий Комитет Пленумида ҳосилни йиғиштириб олишда, қурилиш ишларида ёшларимиз, айниқса олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг, умумий таълим мактаблари ва ҳунар техника билим юртларининг ўқувчилари кўрсатаётган катта ёрдамни гапириб ўтмоқ керак. Бу нарса бизда яхши анъана бўлиб қолди ва меҳнатда чиниқиш, турмушни ўрганишнинг жуда яхши мактаби бўлиб хизмат қилмоқда.

Қишлоқ хўжалигимиздаги ишларнинг яхшиланганлиги ҳаммага равшан. Бироқ биз қишлоқ хўжалигидаги аҳволга баҳо беришга бир томонлама ёндошсак, унга танқидий назар билан қарамасдан, фақат муваффақиятларнигина таъкидлаб, камчиликларни, ҳали фойдаланилмаётган имкониятларни кўрмасак, нотўғри иш қилган бўлур эдик. Бу нарса ишга ҳалақит берган ва катта зарар етказган бўлур эди. Чунки қишлоқ хўжалигини юксалтириш соҳасидаги амалий ишимизда ҳали камчиликлар ва ҳал этилмаган масалалар анчагина бор.

Шу беш йилликнинг қишлоқ хўжалигига доир топшириқлари қандай бажарилаётганлигини анализ қилиб кўрадиган бўлсак, биз бир қанча маҳсулотлар етиштириш ҳажми ва меҳнат унумдорлиги жиҳатидан партия XXIII съездининг беш йилликка доир Директиваларида кўзда тутилган даражага ҳали етиб олмаганлигимизни таъкидлаб ўтиш лозим бўлади.

Шу сабабли беш йилликнинг қолган йиллари ичида биз қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотини кўпайтириш суръатларини кескин жадаллаштиришимиз лозим. Мамлакат миллий даромадининг кўпайиши, шунингдек халқ турмуш даражасини яхшилашга доир тадбирларнинг амалга оширилиши кўп жиҳатдан ана шунга боғлиқ, ўртоқлар.

Баъзи областлар, ўлкалар ва республикалар қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш соҳасида ҳам дуруст суръатга эришганлари йўқ. Анчагина колхоз ва совхозлар хўжаликни омилкорлик билан олиб бормаётганлигини фактлар кўрсатиб турибди. Бир қанча колхоз ва совхозлар дон ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини оширишда сусткашлик қилаётганлигини алоҳида таъкидлаб ўтиш керак. Воронеж, Орел, Рязань, Пермь областлари, Мордва АССР ва шу сингари қулай иқлим шароитларига эга бўлган областлар, ўлкалар ва республикаларда дон экинларидан паст ҳосил олаётган бир талай хўжаликлар шу вақтгача ҳам бор. Украина, Белоруссияда ва бошқа республикаларда ҳам шундай хўжаликлар бор. Ер органлари ҳосилдорликни кўтариш тадбирларини амалга оширишда шу колхоз, совхозларга етарли ёрдам бермаётир.

Боя айтиб ўтганимдек, биз дон, техника экинлари ва бошқа экинларнинг серҳосил навларини жорий этиш ишини бир мунча яхшилашга эришдик. Лекин шундай бўлса ҳам СССР Марказий статистика бошқармасининг маълумотларига қараганда, шу йили ҳосил берадиган 12 миллион гектардан ортиқ ерга сараланмаган ва районлаштирилмаган нав дон уруғлиги экилган. Олтой ўлкасида, Қозоғистоннинг баъзи областларида, Ростов, Омск, Новосибирск ва бошқа бир қанча областларда шундай қилинган. Кўпгина хўжаликларда ҳалигача ҳам сараланмаган уруғ экилаётганлигини қўшадиган бўлсак ҳосилдорликни оширишнинг ана шу энг муҳим омилига эътиборсизлик билан қараш оқибатида қанча маҳсулотни бой бериб қўяётганлигимизни тасаввур қилиш мумкин бўлади.

Кўпгина колхоз ва совхозлар маҳаллий ўғитларнинг жуда катта аҳамиятига етарли баҳо бермаётирлар. Бу гап, жумладан Удмуртия АССР, Псков, Калуга, Киров ва бошқа бир қанча областларнинг хўжаликларига тааллуқлидир. Кейинги йилларда шу областлардаги бир қанча хўжаликларнинг далаларига органик ўғит солиш кўпаймаётир. Бунга эътибор бериб, ана шу жиддий камчиликни тузатиш керак.

Шу вақтга қадар бегона ўтларга, ўсимликлар ва чорва молларининг зараркунандалари ва касалликларига қарши дуруст кураш олиб борилмаётганлиги натижасида ҳали ҳам кўп маҳсулот нобуд бўлмоқда.

Марказий Комитетнинг март Пленумида бир қанча областлар ва республикалар гречиха ва тариқ етиштиришда жиддий равишда орқада қолаётганликлари учун танқид қилинганлиги эсингизда бўлса керак. Танқидга учраганларнинг кўплари бундан тўғри хулоса чиқариб олиб, ёрмабоб экинлар ялпи ҳосилини кўпайтиришга муваффақ бўлдилар. Шу йиллар мобайнида гречиха етиштириш Татаристон АССРда 2.3 баравар, Бошқирдистон АССРда 1.8 баравар кўпайди. Умуман мамлакатда гречиханинг ялпи ҳосили салкам 1.5 баравар ортди. Лекин биз ҳали ёрмабоб экинлар етиштириш проблемасини тўла-тўкис ҳал қила олганимиз йўқ. Қозоғистон ва Белоруссия республикалари, Волгоград, Одесса ва бошқа баъзи бир областлар ана шу экинларни етиштириш билан ҳали ҳам дуруст шуғулланмаётирлар. Улар ёрмабоб экинлар ҳосили харид қилиш планларини бажармаётирлар. Масалан, Белоруссия ССР планадаги 50 минг тонна гречиха ўрнига йилига кўп деганда 18 минг тонна гречиха топширмоқда.

Колхоз ва совхозларга қишлоқ хўжалик техникаси етказиб бериш йил сайин кўпайиб бормоқда. Бу ҳам қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ошириш соҳасида кўраётган умумий тадбирларимизда катта роль ўйнайди. Жумладан Украина ССР, Краснодар ва Красноярск ўлкалари, Оренбург ва бошқа областларнинг колхоз ва совхозларида машинадан яхши фойдаланиш соҳасида бир талай яхши намуналар бор. Шу билан бирга бир талай колхоз ва совхозларда тракторлар, комбайнлар ва бошқа машиналардан ёмон фойдаланилаётганлигига эътиборни жалб қилмай ўтиб бўлмайди. Мамлакатимизда ҳар бир трактор ва комбайннинг бажариб бераётган иш ҳажми суст кўпаймоқда, баъзи жойларда эса ҳатто камайиб кетмоқда. Бунинг сабаблари кўп, гарчи Марказий Комитет Пленумида бу сабабларни «ипидан-игнасигача» суриштириб ўтиришнинг муҳим роли бўлса-да, лекин асосий гап бунда эмас деб ўйлайман. Бу масалада қишлоқ хўжалик органлари кун сайин иш олиб боришлари лозим ва техникадан фойдаланиш учун уларнинг масъулиятини кучайтириш керак. Энг муҳими эса, кадрларга эътиборни кучайтириш, механизатор кадрлар тайёрлаш ва уларнинг мустаҳкам ўрнашиб қолиши тўғрисида ғамхўрлик қилиш зарур. Бу нарса техникани ишлатишга, ундан унумли фойдаланишга ҳамиша ижобий таъсир қилиб келган.

Кейинги йилларда колхоз ва совхозларда тракторлар, комбайнлар ва бошқа машиналарни яроқсиз, деб ҳисобдан чиқариб юбориш анча кўпайиб кетганлиги фактини эътиборсиз қолдириб бўлмайди. Илгари вақтларда техникани ҳисобдан чиқариш масалалари ҳаддан ташқари қисиб қўйилган бўлса (бу нотўғри бўлган эди), бу масалалардаги ўзбошимчалик ҳам бизга фойда келтирмайди. Техника ўз хизматини батамом ўтаб бўлганидан кейингина ҳисобдан чиқарилиши лозим. Кўрсатмалар беришнинг ўзи билан бу ишни тўғрилаб олиш қийин. Бу ўринда ҳам асосий масала кадрларга боғлиқ. Малакали, тажрибали механизатор кадрлар бу проблемани ҳал этишда ёрдам бера оладилар. Эҳтимол бутун амортизация муддати даврида техникани яхши сақлаган ва ундан юксак унум билан фойдаланган тракторчилар ва комбайнчилар учун қандайдир мукофот жорий қилиш лозим бўлар. Башарти шундай тартиб қабул қилинадиган бўлса, бундан давлат фақат наф кўриши турган гап. Хуллас Қишлоқ хўжалик министрлиги, «Союзсельхозтехника», Госплан, Молия министрлиги ва бошқа органлар республикалар билан биргаликда бу масалани ўрганиб чиқишлари ва ўз таклифларини киритишлари лозим.

Чорвачиликдаги ишларнинг бир мунча яхшиланганлигини юқорида айтиб ўтдим, лекин бу тармоқни ривожлантиришда ҳам катта камчиликлар бор. Кўпгина колхоз ва совхозлардаги чорва маҳсулдорлигининг ҳали ҳам пастлиги шу камчиликларнинг энг катталаридандир. Фермаларда кўплаб зотсиз моллар ва парранда боқилмоқда, гўшт боп қорамолчилик ва қўйчиликни айниқса дашт районларда ривожлантириш тўғрисида Пленумларимизда илгари ҳам гапириб ўтилган бўлса-да, лекин бу соҳадаги имкониятлардан ёмон фойдаланилмоқда. Россия Федерациясининг қора тупроқли бўлмаган зонасида, Балтика бўйи ва Белоруссия районларида қўйларнинг туёғи ҳеч бир асоссиз камайтириб юборилмоқда. Парранда гўшти етиштириш суст ривожланмоқда. Чорвачилик маҳсулотининг таннархи ҳам баланд. Шу вақтгача бу тармоқ кўпгина хўжаликларда тузук фойда бермаётир. Ҳолбуки, ҳар бир республикада чорвачилик анча юқори даромад бераётганлигини кўрсатувчи кўпдан-кўп мисоллар бор.

Буларнинг ҳаммаси биз ҳали ҳам чорвачилик масалалари билан, айниқса унинг иқтисодий жиҳатлари билан бўш шуғулланаётганлигимизни кўрсатади. Чорвачиликдаги нуқсонларни батамом тугатмоқ учун қўшимча равишда жиддий чоралар кўриш лозим. СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги республикалар, олимлар иқтисодчилар, тажрибакор чорвадорлар билан биргаликда бу соҳадаги конкрет таклифларни ишлаб чиқиши керак.

Кейинги йилларда колхозларнинг даромадлари анча кўпайганлигини мамнуният билан таъкидлаб ўтамиз. Бироқ, шу даромадларни тўғри тақсимлашга эътибор бериш зарур, айрим колхозларда ижтимоий ишлаб чиқаришни юксалтириш тўғрисида етарли ғамхўрлик қилинмаётир, бўлинмас фондларга ажратмалар камайтириб юборилмоқда. Маъмурий-бошқарув аппаратини сақлашга катта маблағ сарфланмоқда, айрим ходимларга ҳақ тўлашда ортиқчаликка йўл қўйилмоқда. Бундай ҳодисаларга муросасозлик билан қараб бўладими ахир, олинган даромадлар ишлаб чиқаришни кенгайтиришга сарф бўляптими ёки фақат истеъмол мақсадларига кетяптими деган масалага бетарафлик билан қараб бўладими, ахир.

Колхоз ва совхозлар ишида бошқа бир талай нуқсонлар ҳам бор. Марказий Комитет Пленумида ана шу нуқсонларнинг ҳаммасини айтиб ўтиш қийин, бунга зарурат ҳам бўлмаса керак. Бу камчиликларнинг кўпчилигига, одатда хўжаликлардаги ишлаб чиқариш ва давлат интизомининг заифлиги сабаб бўлмоқда. Республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари билан Министрлар Советлари, ўлка ва область партия комитетлари, совет ва ер органлари баъзи колхоз ва совхозларнинг хўжаликни муваффақиятли олиб боришига нималар ҳалақит бераётганлигини синчиклаб ўрганиб боришлари ва мавжуд нуқсонларни тезроқ тугатишда уларга ёрдам беришлари керак.

Аввало бу—СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги, «Союзсельхозтехника»нинг, уларнинг жойлардаги органларининг вазифаси, албатта. Улар кўпинча колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришининг резервлари ва имкониятларидан тағин ҳам тўлиқ фойдаланишда ташкилотчилик ролини ўйнамаётирлар, бу соҳада сабот кўрсатмаётирлар, деҳқончилик ва чорвачиликни ривожлантиришнинг кўпгина муҳим масалаларини сусткашлик билан ҳал қилаётирлар. Қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи учун бу органларнинг масъулияти анча оширилиши керак. Раҳбар партия ва совет органлари қишлоқ хўжалик органларига талабчанликни оширишлари керак.

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ўсиш суръатлари кўп жиҳатдан капитал маблағларнинг ва моддий-техника таъминотининг миқдори билан белгиланади. Боя айтиб ўтганимиздек, кейинги йилларда қишлоқ хўжалигига капитал маблағ сарфлаш кўпайтирилди. Бироқ, биз март Пленуми ва XXIII съезд Директиваларида кўрсатиб ўтилган маблағ ҳажмини тўла-тўкис бажараётганимиз йўқ.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг беш йилликка мўлжалланган суръатларини таъминламоқ учун ишлаб чиқариш қурилишига ва техника сотиб олишга 1966 — 1970 йилларда бериладиган давлатнинг марказлаштирилган капитал маблағлари 41 миллиард сўм миқдорида белгиланган эди. Беш йилликнинг дастлабки уч йилида 21,2 миллиард сўм капитал маблағ бериш кўзда тутилган эди. Амалда эса, 17,3 миллиард сўм ёки салкам 4 миллиард сўм кам маблағ берилди. Минерал ўғитлар саноатига ва қишлоқ хўжалик машинасозлигига капитал маблағ бериш ҳам камайтирилди. Шунинг натижасида 1966—1968 йилларда қишлоқ хўжалигига кўзда тутилганига қараганда тракторлар, юк автомобиллари, қишлоқ хўжалиги машиналари ва минерал ўғитлар камроқ берилди.

Шуни ошкора айтиш керакки, бу ўринда бошқа сабаблар билан бир қаторда планлаштиришдаги нуқсонлар ва баъзи саноат министрликларининг қишлоқ хўжалигини материал-техника билан таъминлаш юзасидан XXIII съезд ва КПСС Марказий Комитети Пленуми белгилаган топшириқларни бажаришдаги сусткашлиги сабаб бўлди. План органлари капитал маблағ қидириб топишда қийинчиликларга дуч келганларида, кўпинча бу қийинчиликларни қишлоқ хўжалигига аталган маблағлар ҳисобидан бартараф қилишга уринадилар. Қишлоқ хўжалигига ажратилган моддий техника ресурсларини бошқа мақсадларга бериб юбориш ҳоллари ҳам содир бўлмоқда.

Беш йилликнинг қолган йиллари мобайнида планни бажариш жараёнида биз КПСС XXIII съезди ва Марказий Комитет Пленумларининг қишлоқ хўжалиги соҳасида қўйган вазифаларини ҳал этмоқ учун зарур ресурсларни қидириб топишимиз лозим. Госплан, Госснаб, қишлоқ хўжалигини моддий-техника ресурслари билан таъминлаши лозим бўлган министрликлар ва идоралар бу масалада катта иш қилишлари керак. КПСС Марказий Комитети Пленумида айрим маҳаллий партия ва совет органларининг қишлоқ хўжалигига аталган маблағлардан фойдаланишга нотўғри муносабатда бўлаётганликлари фактларини ҳам айтиб ўтмасдан бўлмайди. Планлар тузилаётган вақтда ўртоқлар ҳақли равишда қишлоқ хўжалигига ажратилган маблағни кўпайтиришни илтимос қиладилар-у, лекин сўнгра ажратилган маблағлардан қишлоқ хўжалигида тўғри фойдаланиш ҳақида ғамхўрлик қилиш ўрнига баъзи бировлар шу маблағларни бу тармоқдан тортиб оладилар.

Масалан, Озарбайжонда 1967 йилда қишлоқ хўжалигига ажратилиши лозим бўлган маблағдан 3,1 миллион сўмини Боку шаҳрида метрополитен ва уй-жой бинолари қуришга олиб берганлар. Молдавияда ҳам қишлоқ хўжалигига аталган маблағлардан 2,9 миллион сўмни темир йўл қурилишига олиб беришга уриниб кўрганлар; бунинг учун темир йўл қишлоқ жойларда қурилишини важ қилиб кўрсатганлар. Бу важни унчалик ўринли деб бўлмайди! Украина, Латвия республикаларида ва Россия Федерациясида қишлоқ хўжалигига берилиши лозим бўлган маблағларнинг бир қисми бошқа эҳтиёжларга ишлатиб юборилган. Бундай ҳаракатларга мутлақо йўл қўймаслик, бунинг устидан контролни кучайтириш лозим.

Беш йилликнинг учинчи йили тугаб боряпти, ўртоқлар, бинобарин биз қолган икки йил ичида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксак суръатлар билан ривожлантиришни таъминламоқ учун бутун куч-ғайратимизни ишга солишимиз лозим. Ҳозир бу—қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг, шунингдек қишлоқ буюртмаларини бажарувчи саноат ходимларининг ҳам энг муҳим вазифасидир.

II. МОДДИЙ БАЗАНИ БУТУН ЧОРАЛАР БИЛАН МУСТАҲКАМЛАШ, ФАН-ТЕХНИКА ТАРАҚҚИЁТИНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ— ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА ЮКСАЛТИРИШ НЕГИЗИ

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалигимизнинг аҳволига доир масалаларни қараб чиққанимизда олға, истиқболга назар солмай қола олмаймиз. Мамлакатимиз аҳолисининг тўхтовсиз кўпайиб бораётганлиги, дон ва бошқа маҳсулотларга эҳтиёж ортиб бораётганлиги, саноат ривожланиши билан эса унинг қишлоқ хўжалик хомашёсига эҳтиёжлари ўсиб бораётганлиги кўп марта таъкидлаб ўтилди. Истиқболни назарда тутадиган бўлсак, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни ўстириш суръатларини жадаллаштиришимиз кераклиги ва бу зарур эканлиги тамомила равшан бўлиб қолади.

Барча қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосилини тобора кескин суратда ошириш — барча республикалар, ўлкалар, областларнинг экономикасини ва умуман бутун мамлакат экономикасини тез ривожлантириш, шунингдек халқ фаравонлигини оширишнинг зарур шартидир. Бу — бизнинг асосий вазифамиз ва доимий мақсадимиздир.

Биз қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини тағин ҳам юксак суръатлар билан ўстириш зарур эканлиги тўғрисида гапирар эканмиз, бу вазифани мураккаб тупроқ-иқлим шароитида ҳал этишимиз кераклигини, бу нарса партиядан халқ хўжалигимизнинг ана шу энг муҳим соҳасига доим зўр эътибор беришни, шунингдек, тамомила конкрет амалий тадбирларни амалга оширишни талаб қилаётганлигини яна такрорлаб ўтишимиз керак. Бу нарсани аниқ ҳисобга олмайдиган бўлсак, қишлоққа эътибор ва ёрдамимизни сусайтирадиган бўлсак, умумхўжалик вазифаларини ҳал этишни мушкуллаштириб юборишимиз мумкин.

СССР қишлоқ хўжалигини янада тез юксалтириш тўғрисидаги масала хўжалик масаласи бўлибгина қолмай, балки катта сиёсий, умумпартиявий, умумдавлат вазифасидир. Биз бу соҳада янги катта қадамларни қўйишимиз ва мамлакатда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ҳозирги даражасидан жуда қисқа вақт ичида анча ўзиб кетишимиз керак.

Менга дон етиштиришни бутун чоралар билан кўпайтириш аввалдагидек бундан буён ҳам асосий вазифа бўлиб қолади, деган сўзларни такрорлашга тўғри келади. Яқин йиллар ичида ҳар йили етиштириладиган доннинг ўртача миқдори тахминан 190—200 миллион тонна бўлиши керак. Бундай даражага эришмоқ учун дон экинлари ҳосилдорлигини анча кўп ва мумкин қадар тезроқ ошириш зарур.

Конкретроқ гапирадиган бўлсак, ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, юқорида айтиб ўтилган миқдорда дон етиштирилишини таъминлаш учун мамлакатда ҳосилдорлик гектар бошига тахминан 16-17 центнерга етказилиши ёки кейинги беш йил ичида олинган ўртача дон ҳосилдорлигига нисбатан 5-6 центнер ортиши керак. Бу жуда катта вазифа, ўртоқлар, бу вазифа осон эмаслигини пайқаб турибсиз.

Биз техника экинлари, мойли экинлар ва бошқа экинларнинг ҳосилини етиштириш соҳасида ҳам янги қадам қўйишимиз лозим. Ҳисоб китобларга қараганда, яқин йиллар ичида пахта ялпи ҳосили тахминан 7 миллион тоннагача, кунгабоқар ҳосили ҳам 7 миллион тоннагача, қанд лавлаги 85 миллион тоннагача ва картошка ҳосили 115 миллион тоннагача етказилиши зарур. Сабзавот, мева, узум, полиз экинлари, чой ва бошқа маҳсулотлар етиштиришни ҳам кўпайтириш керак.

Ҳосилнинг кўпайтирилиши, қишлоқ хўжалик экинлари ялпи ҳосилининг ортиши зарур миқдорда минерал ва маҳаллий ўғитлар солинишига ва хўжаликларнинг қудратли техника билан яхшироқ таъминланишига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади.

Чорвачилик маҳсулотларига бўлган эҳтиёжимиз анча ортади. Яқин вақтлар ичида мамлакатда гўшт етиштириш йилига 14-15 миллион тоннага, сут етиштириш 90-95 миллион тоннага, тухум етиштириш 45-50 миллиард донага, жун етиштириш 480-500 минг тоннага етказилиши лозим. Ана шундай маҳсулотларнинг кўпроқ етиштирилишига асосан чорва моллари ва паррандалар маҳсулдорлигини ошириш, шунингдек мол туёғини тобора кўпайтириш йўли билан эришмоқ керак. Бунинг учун ем-хашак тўкис бўлиши зарур. Шу билан бирга колхоз ва совхозлар кўпроқ миқдорда ем ажратиб бера оладилар, озуқабоп экинларнинг ҳосилдорлигини янада ошириш, ўтлоқ ва яйловларни тартибга солиш биринчи даражали аҳамиятга эга бўлади. Бу ҳақда биз Марказий Комитетнинг бўлиб ўтган пленумларида жиддий гаплашиб олдик.

Кейинги вақтларда вужудга келтирилган янги соҳа — микробиология саноати кўпроқ ривожлантирилиши лозим. Бу саноат чорвачиликнинг таркибида оқсил моддаси кўп бўлган ем-хашакка, антибиотикларга ва микробиологик синтезли бошқа маҳсулотларга бўлган эҳтиёжларни тўла таъминлаши лозим. Мамлакатда омихта ем ишлаб чиқаришни бутун чоралар билан кенгайтириш керак.

Ўртоқлар, қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ўсиб бораётган эҳтиёжларимизга мос келадиган даражага кўтариш учун кўп иш қилишимиз кераклигини кўриб турибсиз. Колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини, шунингдек унга хизмат қилувчи соҳаларни қудратли моддий-техника негизига кўчириш асосидагина ишлаб чиқаришни қисқа вақт ичида юксак даражага кўтариш мумкин. Бунинг маъноси шуки, қишлоқ хўжалигини замонавий машина техникаси билан тўла таъминлаш, унинг минерал ўғитларга ва бошқа химиявий воситаларга эҳтиёжларини қондириш, мелиорация ишларини кенг кўламда ўтказиш керак. Бусиз қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини тўхтовсиз ошириб бўлмайди. Маълумки, меҳнат унумдорлиги бойликларимизни тўплашнинг, меҳнаткашлар моддий аҳволини яхшилашнинг асосий манбаидир.

Биз бу йўлда қандай амалий чораларни кўришимиз керак?

Аввало, **қишлоқ хўжалигини ҳар томонлама химиялаштириш** чораларини сусайтирмай, балки аксинча, кучайтиришимиз керак. Ватанимиздаги ва чет эллардаги тажриба қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилининг камида тенг ярми одатда ўғитлардан фойдаланиш йўли билан ўсганлигини шубҳасиз исбот этади. Шундай қилиб, химиялаштириш қишлоқ хўжалик маҳсулдорлигини ўстиришнинг энг муҳим негизидир.

Марказий Комитетнинг март Пленумида ва КПССнинг XXIII съездида минерал ўғит, ўсимликларни ҳимоя қилиш воситалари ва бошқа химикатларни ишлаб чиқаришни тез кўпайтириш вазифаси қўйилган эди. Шуни айтиш керакки, ўғитларни ва ўсимликларни ҳимоя қиладиган химиявий воситаларни етиштириш кўпайганлигига қарамай, бу вазифа ҳали қониқарсиз бажарилмоқда. Кейинги йилларда ўғит ишлаб чиқарадиган янги қувватларни ўстириш суръатлари пасайиб кетди.

Марказий Комитет Сиёсий бюроси ва СССР Министрлар Совети минерал ўғит ишлаб чиқарадиган саноатдаги аҳвол масаласини қараб чиққан эдилар. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети минерал ўғит ишлаб чиқарадиган саноатни ривожлантириш чоралари тўғрисида қарор қабул қилганлиги сизларга маълум. Бу қарорда 1969-1972 йиллар мобайнида ўғит ишлаб чиқариш қувватларини 47 миллион тоннадан 95 миллион тоннагача кўпайтириш кўзда тутилган. Биз шундан кейинги йилларда ҳам химия саноатининг қувватларини тез суръатлар билан оширишимиз зарур.

Яқин икки йил ичида анча кўп иш қилишимиз керак. 1969 йилда 13 миллион тонна минерал ўғит ишлаб чиқарадиган, 1970 йилда 12.5 миллион тонна минерал ўғит ишлаб чиқарадиган қувватлар ишга туширилиши керак. Бинобарин, икки йил ичида 25,5 миллион тонна минерал ўғит ишлаб чиқарадиган қувватлар ишга туширилиши лозим, ваҳолонки беш йилликнинг уч йили мобайнида атиги 11-12 миллион тонна ўғит ишлаб чиқарадиган қувватларни ишга тушириш кўзда тутилган.

Химия саноати министрлиги минерал ўғитнинг сифатини яхшилаш учун ҳам кўп иш қилиши керак. Саноатимиз ишлаб чиқараётган ўғитнинг кўп турлари озуқа моддалари ва физик хоссалари жиҳатидан анча яхшиланиши керак.

Ўсимликларни ҳимоя қилувчи ғоят самарали химиявий воситалар ва гербицидлар билан қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини таъминлаш тўғрисидаги масала кескин масала бўлиб турибди. Уларни ишлаб чиқариш қуввати 1972 йилнинг охирига бориб, қарийб бир ярим баравар оширилиши керак.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети қабул қилинган программани амалга оширишда бу йил қурилиш министрликларига катта ёрдам беришди. Ишлаб чиқариш базаларини ва қурувчилар учун уй-жойларни барпо этишга керакли маблағлар; кўп миқдорда металл, қувур, цемент, автомобиллар, қурилиш машиналари ва механизмлар ажратиб берилди. Қурилиш ташкилотларини ишчи кадрлар билан мустаҳкамлаш чоралари кўрилди.

Химия саноати министрлиги, химия ва нефть машинасозлиги министрлиги, қурилиш министрликларининг ҳозирги вақтдаги вазифаси—қурилишларни техника ҳужжатлари ва ускуналари билан ўз вақтида таъминлашдан, уларга зарур моддий ресурсларни тўлиқ етказиб беришдан, қурилиш ва монтаж ишларини ташкил қилишни анча яхши йўлга қўйишдан иборат. Минерал ўғит ва ўсимликларни ҳимоя қиладиган химиявий воситаларни ишлаб чиқариладиган корхоналар қурилишига бўлган муносабатни тубдан ўзгартириш керак.

Партия ташкилотлари химиявий маҳсулот ишлаб чиқарадиган янги қувватларни қуриш ва уларни ўз вақтида ишга туширишни қаттиқ контроль қилиб туришлари, КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг қарорларини бажариш учун корхона ва қурилишлар раҳбарларининг жавобгарлигини оширишлари керак.

Марказий Комитетнинг март ва май Пленумларида экин майдонларининг талайгина қисми оҳак ва гипс солишни талаб қилаётганлиги таъкидлаб ўтилган эди. Бу йўлда муайян иш қилинди. Оҳак материаллари ишлаб чиқариш 1965 йилдаги 10 миллион тоннадан ўтган йили 16 миллион тоннагача кўпайди. Кейинги уч йил ичида 11 миллион гектар майдонга оҳак солинди. Бу—шундан аввалги уч йилдагига нисбатан икки баравардан зиёд ортиқдор. Бир қанча хўжаликларда, масалан Москва, Ленинград, Владимир областлари, Эстония ССРдаги хўжаликларда тупроққа оҳак солиш соҳасида ижобий тажриба тўпланди. Аммо кўпгина область ва республикаларда бу иш ҳали тартибга солинган эмас. Оҳак материаллар қазиб чиқариш ва ишлаб чиқариш кўпинча эски усулда олиб борилмоқда. Шу сабабли уларнинг қиммати баланд бўлиб, сифати эса пастдир.

(Давоми учинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ доклади

(Боши 1 ва 2-бетларда).

Колхоз ва совхозларнинг эҳтиёжларини тўла таъминламоқ учун йилига камида 30 миллион тонна оҳак материаллари талаб этилади. Минерал ўғит ишлаб чиқаришга қандай аҳамият берилаётган бўлса бундай материалларни ишлаб чиқаришга ҳам шундай аҳамият бериш, халқ хўжалик планларида шу мақсад учун тегишли маблағлар ажратилишини кўзда тутиш керак. Қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлиги министрлиги, трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги министрлиги тегишли ишлаб чиқариш қувватларини вужудга келтиришлари ва тупроққа оҳак материаллар солиш учун ғоят унумли ишлайдиган машиналар ишлаб чиқаришни йўлга қўйишлари зарур.

Химиявий маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми ва улардан фойдаланиш доираси йил сайин кенгайиб боради. Илгари бир неча бор таъкидлаб ўтилганидек, яхши жойлаштирмаслик, копламаслик, кўнгилдагидек асрамаслик ва нотўғри ишлатиш натижасида ўғитларнинг кўп қисми нобуд бўлмоқда. Биз барча химиявий маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кескин суратда кўпайтириш вазифасини қўймоқдамиз. Аммо айни вақтда уларни ташиб олиш, сақлаш ва улардан фойдаланиш ишларини яхши йўлга қўймасак, нобудгарчилик ортиб бораверади. Шу сабабли қоп-қанор тайёрлаш, омборларни қуриш, агрохимия хизматини ташкил этиш масалалари ишлаб чиқариш даражасига мос бўлиши керак ва химиявий ўғитлар ҳамда ўсимликларни ҳимоя қилиш воситаларининг ҳамма турларини яхши сақлашни ва улардан мақсадга мувофиқ фойдаланишни таъминлаш лозим.

Минерал ўғитлар ва ўсимликларни ҳимоя қилувчи химиявий воситалар ишлаб чиқаришни ривожлантиришда қатъий техникавий йўлни тутмоқ керак. Ўғитларнинг у ёки бу турини ишлаб чиқаришга ҳаддан ташқари берилиб кетишга йўл қўйиб бўлмайди. Азотли, кали, фосфорли ва комплекс ўғитларни, шунингдек ўсимликларни ҳимоя қилишнинг химиявий воситаларини қанча миқдорда ишлаб чиқаришни, бу ўғитлар ва воситалар сифат жиҳатидан қандай талабларга мос келиши лозимлигини саноат аниқ билмоғи керак. Заводларни тўғри жойлаштирмоқ учун у ёки, бу ўғитлардан фойдаланувчи қишлоқ хўжалик зоналарини аниқ белгилаб олиш керак. Бу масалаларнинг ҳаммасини чуқур ва атрофлича ўрганиб чиқиш зарур. Госплан, Қишлоқ хўжалик министрлиги, Химия саноати министрлиги, В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик Фанлари академияси, СССР Фанлар академияси ва бошқа манфаатдор идоралар келгусида қишлоқ хўжалигини химиялаштиришнинг бош планини ишлаб чиқиб, Сиёсий бюрога ва ҳукуматга тақдим қилишлари лозим.

Ўртоқлар! Биз Марказий Комитетнинг май Пленумида **ерларни мелиорациялаш** каби катта масалани ўртага қўйиб, тўғри иш қилганлигимизни эндиликда англаб турибмиз. Ўтган вақт ичида биз суғориладиган ерлардан дон ва бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларининг мўл ҳосилини олиш соҳасида муайян тажриба орттирдик. Пахта, шоли ва шунингдек Волга бўйи, Украина, Шимолий Кавказнинг қурғоқчил районларида буғдой етиштириш тўғрисидаги маълумотлар ана шундан далолат бериб турибди.

Марказий Комитет май Пленуми белгилаб берган мелиорация программасининг амалга оширилиши қишлоқ хўжалик, совет ва партия органларининг доимо диққат марказида туриши керак. Биз аввало ҳозирги вақтда мелиорация ишларининг суръатларига халақит бераётган камчиликларни тугатишга куч-ғайрат сарфлашимиз лозим. Бунда гап биринчи навбатда сув хўжалиги қурилишининг, шунингдек лойиҳалаш ташкилотларининг ишлаб чиқариш базаси унчалик бақувват эмаслиги тўғрисида, ер қазиш ва қурилиш машиналари, қувурлар ва қурилиш материаллари етишмаслиги тўғрисида, сув хўжалиги ташкилотлари инженер-техник ва ишчи кадрлар билан етарли равишда таъминланмаганлиги ҳақида бораётир.

Ерларни мелиорациялашнинг кенг программасини амалга оширишнинг муваффақиятли бўлиб чиқиши кўп жиҳатдан ишлаб чиқариш базасини вужудга келтириш, мелиорация қурилишини техника, материаллар, запас қисмлар билан таъминлаш топширилган барча министрликлар ва идоралар бу ишга қанчалик давлат нуқтаи назаридан қарашларига боғлиқ бўлади. Бу ҳақда гапиришга мажбур бўлаётганлигимизнинг сабаби шуки, айрим министрликлар ва идоралар, афтидан, сув хўжалиги қурилиши юзасидан уларга белгилаб берилган топшириқларни иккинчи даражали иш деб ҳисоблаётганга ўхшайдилар. Масалан, СССР Саноат қурилиши министрлиги бу йил сув хўжалиги объектларидаги қурилиш-монтаж ишларининг тўққиз ойлик планини атиги 80 процент, Оғир индустрия корхоналари қурилиши министрлиги 72 процент, Қишлоқ қурилиши министрлиги 76 процент бажарди. Мелиораторларнинг буюртмаларини бажариш ҳар бир коллективнинг шон-шараф иши бўлиши лозим.

Марказий Комитетнинг май Пленумида айтиб ўтилганидек ва ўтган йилларнинг тажрибаси кўрсатиб берганидек, мелиорация ишларига давлат ажратиб берган капитал маблағлардан тўғри фойдаланиш масаласи жуда жиддий эътиборга сазовор бўлган масаладир. Суғориладиган ва захи қочирилган янги ерларни ишга солиш суръатлари ва муддатлари кўп жиҳатдан ана шунга боғлиқ бўлади. Биз пул ва моддий ресурсларни энг муҳим объектларга тўпласак, бу нарса биз оладиган маҳсулотни тезроқ етиштиришни, шунингдек қилинган харажатларнинг ўрнини қоплашни жадаллаштиради. Қисқа қилиб айтганда маблағларни ва кучларни жуда кўп объектларга тарқатиб, сочиб юбориш, қурилишни узоқ йилларга чўзиб юбориш керак эмас. Ҳозирча бизда шундай иллат борлигини яширмасак ҳам бўлади.

Мелиорация ишларини ўз маблағлари ҳисобига бажараётган колхоз ва совхозларнинг ташаббуси ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга сазовордир. 1966—1967 йиллар мобайнида умуман мамлакатда колхоз ва совхозлар маблағи ҳисобидан 157 минг гектар майдонда суғориладиган участкалар барпо этилди. Краснодар ўлкасининг Канев райони Ставрополь ўлкасининг Изобилий райони, Қрим областининг Красная гвардия райони, Донецк областининг Марьинск райони хўжаликлари ва бошқа хўжаликлар сув ҳавзалари қуриш ва далаларни суғориш соҳасида катта иш қилдилар. Лойиҳалар тузишда, мелиорация ишларини ўтказиш учун зарур бўлган материаллар ва техника билан таъминлашда колхоз ва совхозларга ёрдам бериш керак. Давлат планларида буни кўзда тутиш зарур, албатта.

Мелиорация проблемаси кўп қиррали ва жуда катта проблемадир. Қишлоқ хўжалигини ва экономикамизнинг бошқа тармоқларини ривожлантирмоқ учун, ер, сув ва энергетика ресурсларидан фойдаланиш манфаатларини тўла-тўкис ҳисобга олмоқ учун СССР Госплани, Қишлоқ хўжалик министрлиги, Мелиорация ва сув хўжалиги министрлиги иттифоқдош республикаларнинг раҳбар органлари билан, шунингдек олимлар ва мутахассислар билан биргаликда 10—15 йилга мўлжалланган истиқбол планини ишлаб чиқиб, уни Марказий Комитет муҳокамасига киритишлари зарур бўлиб қолди, сўнгра биз шу планни партия съездига ҳавола қиламиз. Бу планда мамлакатнинг турли зоналарида мелиорация тадбирларини ўтказиш навбатлари, дарёлар сувини қайтадан тақсимлаш, гидроэнергетикани ривожлантириш кўзда тутилиши керак. Ана шу ва бошқа масалаларни чуқур ишлаб чиқиш, истиқбол планини вужудга келтириш туфайли ерларни мелиорациялаш сингари жуда катта давлат аҳамиятига эга бўлган ишни мустаҳкам илмий негизга қўйиш мумкин бўлади.

Партия XXIII съездида тупроқнинг шамол ва сув таъсирида нурашига қарши қунт билан курашни ташкил этиш зарурлиги таъкидлаб ўтилган эди. Бу — жуда муҳим масала. Кейинги йилларда мамлакатнинг кўпгина шарқий районларида тупроқни шамол таъсиридан нурашдан ҳимоя қилиш иши бошланди. Шу районларда қишлоқ хўжалик экинлари етиштиришнинг махсус агротехника комплекси ишлаб чиқилди. Олимларнинг фикрича, Шимолий Қозоғистонда ва Сибирда тупроқни ҳимоя қилишнинг бундай комплексини амалга ошириш маъқул бўлган жами майдон 35—40 миллион гектарга боради. Кўриб турибсизки, бунда гап мамлакатимиздаги бутун ҳайдаладиган ерларнинг қарийб бешдан бир қисми устида бораётир. Тупроқнинг сув таъсирида нурашига қарши кураш ишларини ҳам катта майдонда олиб бориш керак.

КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Совети ўтган йили «тупроқни шамол ва сув таъсиридан нурашдан муҳофаза қилишнинг энг зарур чоралари тўғрисида» қарор қабул қилдилар. Партия ва совет органлари бу қарорнинг бажарилишини қаттиқ контроль остига олишлари ва бу соҳадаги амалий ишларни ташкил этишлари лозим. Тупроқнинг сув ва шамол таъсирида нурашига қарши кураш ишини умумдавлат миқёсида олиб бориш зарур, чунки бунда гап кўп миқдорда дон ҳамда деҳқончилик ва чорвачиликнинг бошқа маҳсулотлари етиштириладиган йирик қишлоқ хўжалик районларидаги ернинг тақдири ҳақида бораётир.

Ерни тупроқ эрозиясидангина эмас, ундан нотўғри, хўжасизларча фойдаланишдан ҳам асраш керак. Буни эслатиб ўтишга мажбур бўлаётганлигимизнинг сабаби шуки, ерни талон-тарож ва нобуд қилиш фактлари ҳали ҳам учраб турибди. Бир қанча министрликлар ва идоралар қимматли қишлоқ хўжалик ерларини, ҳатто ҳайдаладиган ва суғориладиган ерларни унчалик зарурат бўлмаган ҳолда саноат ва бошқа объектлар эҳтиёжи учун эгаллаб турибдилар. Колхоз ва совхозларнинг ўзлари ҳам баъзан ерни эҳтиёт қилиб сақламайдилар.

Бу ишда, ниҳоят, қаттиқ тартиб ўрнатиш керак. Бунда ҳозирги вақтда лойиҳаси жамоатчилик томонидан муҳокама қилинаётган ва СССР Олий Совети муҳокамасига киритиладиган Ер ҳақидаги қонун муҳим роль ўйнаши керак.

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалигининг ҳозирги аҳволи ва келажаги унинг **техника билан қанчалик таъминланганлигига** узвий равишда боғлиқ. Қишлоқ хўжалигининг айрим тармоқларини қисман механизациялашдан унинг ҳамма тармоқларини комплекс механизациялашга ўтишни иложи бор қадар жадаллаштириш, бу ишни меҳнат унумдорлигини оширишнинг ва ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини кўпайтиришнинг негизи деб билмоқ зарур.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши асосий тармоқларини батамом комплекс механизациялаш учун биз тракторлар, комбайнлар, юк автомобиллари, экскаваторлар, бошқа қишлоқ хўжалик ва мелиорация машиналарини анча кўпайтиришимиз лозим. Қишлоқ хўжалигида электр энергияни истеъмол қилиш анча кўпайтирилиши даркор.

Ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалиги техникаси ишлаб чиқаришни кўпайтириш юзасидан бир қанча чоралар кўрилмоқда. Павлодар шаҳридаги трактор заводи, Ковель ва Уманскда чорвачилик фермаларига керакли машина ва ускуналар ишлаб чиқарувчи завод қурилмоқда. Олтой, Харьков, Волгоград, Минск трактор заводлари, «Ростсельмаш», Таганрог ва Красноярск комбайн заводлари ва қишлоқ хўжалик машинасозлигининг бошқа заводлари реконструкция қилинмоқда.

Лекин қишлоқ хўжалигини комплекс механизациялаш учун бу чоралар мутлақо етарли эмас. Ҳозир Госплан келгуси беш йилликнинг контроль рақамлари лойиҳасини ишлаб чиқмоқда. Қишлоқ хўжалигининг машиналарга, ускуналарга ва запас қисмларга бўлган ва ошиб бораётган эҳтиёжларини қондиришни кўзда тутган ҳолда янги беш йилликда трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлигини янада ривожлантириш чораларини кўзда тутиш керак.

Қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини комплекс механизациялаш машиналарнинг техникавий даражасини оширишни тақозо қилади. Афсуски чиқарилаётган кўпгина машиналар ўзининг техникавий-иқтисодий кўрсаткичлари жиҳатидан қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг замонавий талабларига мос келмайди. Мамлакатда 224 миллион гектар ҳайдаладиган ер бор, шу сабабли шу майдон нима билан, қандай техника билан ишланаётганлигига биз бефарқ қарай олмаймиз. Аввало тракторларнинг қуввати бизни қаноатлантираолмайди.

Ҳозирги вақтда колхоз ва совхозлардаги асосий ҳайдов трактори 75 от кучига эга. СССР қишлоқ хўжалик министрлиги билан «Союзсельхозтехника» ходимлари, башарти бундай тракторларни лоақал 150 от кучига эга бўлган тракторлар билан алмаштирилганида шу тракторлардан фойдаланиладиган зонада бу нарса қандай натижа бериши мумкинлигини ҳисоблаб чиқдилар. Шу ҳисоб-китоб маълумотларига қулоқ солинг: Мавжуд тракторларнинг қуввати икки баравар кўпайтирилган тақдирда шу зоналардаги хўжаликларнинг жамики тракторлари сонини учдан бир ҳисса камайтириш, трактор тайёрлашга ва унга қўшиб ишлатиладиган машиналар тайёрлашга кетадиган металлни сал кам икки ярим миллион тонна миқдорда тежаб қолиш, техника сотиб олишга бир йўла қилинадиган капитал маблағ сарфини қарийб 400 миллион сўм камайтириш ва механизаторларга бўлган талабни 40 процент камайтириш мумкин бўлади. Кўриниб турибдики, бундан давлат, колхоз ва совхозлар анчагина наф кўради.

Ҳозирги вақтда Харьков заводи 150 от кучига эга бўлган трактор ишлаб чиқаришга тайёргарлик кўрмоқда. Шу тракторни ишлаб чиқаришни тезроқ ўзлаштиришда ва колхоз ҳамда совхозларга янги трактор етказиб беришда завод коллективига ёрдам бериш керак. Яқин йиллар ичида Ленинграддаги Киров заводида айниқса дашт районларида яхши натижалар бериши мумкинлигини кўрсатган «К-700» маркали ғилдиракли кучли тракторлар ишлаб чиқаришни ҳам кенгайтириш зарур.

Шу билан бирга биз қишлоқ хўжалигида ишлатиладиган ва 200—250 от кучига эга бўлган, эҳтимолки бундан ҳам кучлироқ ўрмаловчи трактор лойиҳасини тайёрлаш ва ишлаб чиқариш масаласини кун тартибига қўйишимиз лозим. Трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрлиги кучли тракторларга қўшиб ишлатиладиган машиналар ва механизмлар яратиш ишларини тезлаштириши керак.

Ҳозир «Сибиряк», «Нива» ва «Колос» маркали янги дон комбайнлари синаб кўрилмоқда. Бу комбайнларнинг иш унуми ҳозирги вақтда ишлаб чиқарилаётган комбайнларнинг иш унумидан анча ортиқ. Ана шу комбайнлар колхоз ва совхоз далаларига тезроқ чиқарилиши учун зарур чораларни кўриш лозим.

Пахтакор колхоз ва совхозлар учун анча серунум тўрт қаторли пахта териш машинаси яратилди. Шу машиналарни ишлаб чиқаришни анча кўпайтириш зарур, чунки пахтанинг учдан икки қисми ҳозирча қўлда терилмоқда. Машинасозлар тоғ деҳқончилиги учун керакли техникага бўлган эҳтиёжни ҳам қондиришга мажбурдирлар.

Биз чорвачиликдаги ишларни механизациялашга катта эътибор беришимиз керак. Маълумки, бу соҳадаги сермеҳнат ишларни механизациялаш даражаси ҳали жуда паст бўлиб, кўпчилик фермаларда қўл меҳнатининг улуши ҳозирча катта бўлиб турибди. Ҳатто янги қурилган фермаларнинг кўпларида ҳам зарур механизация воситалари йўқ.

Чорвачиликнинг механизациялашдаги қолоқлик тегишли машиналар ва ускуналарни саноат усулида ишлаб чиқаришни ташкил этишдаги жиддий камчиликларнинг оқибатидир. Шу машина ва ускуналарни ишлаб чиқариш ҳажми колхоз ва совхозларнинг ўсиб бораётган талабларидан жуда орқада қолмоқда.

СССР Олий Советининг саноат, транспорт ва алоқа комиссияси яқинда чорвачилик фермаларининг механизациялаш масаласини муҳокама қилди. Комиссия бу соҳада катта ва жуда керакли иш қилди. Халқ хўжалиги планида комиссиянинг таклифларини ҳисобга олиш лозим.

Ҳосилни йиғиштириб олишнинг долзарб даврида қишлоққа ёрдам бермоқ учун халқ хўжалигининг кўп миқдордаги юк автомобилларини сафарбар қилишга тўғри келмоқда. Ҳар йили 3-4 ой мобайнида тахминан 600 минг машина бошқа тармоқлардан олиниб, қишлоқ хўжалигида ишлатилмоқда. Қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштириш кўпайиб борган сари транспорт проблемаси тағин ҳам ўткир проблема бўлиб қолаверади. Биз буни пайқашимиз ва ўз вақтида зарур чора-тадбирларни кўриб қўйишимиз лозим. Бу проблема қишлоқ хўжалиги учун чиқарилган ҳамда ҳар қандай йўллардан юра оладиган ва турли юкларни ташишга мосланган махсус машиналар ишлаб чиқаришни кўпайтириш йўли билан ҳал қилиниши керак.

Айни вақтда колхоз ва совхозлардаги транспорт ишларида, айниқса хўжалик доирасида юк ташиш ишларида ғилдиракли тракторлардан яхшироқ фойдаланиш зарур. Ҳозирги вақтда мамлакатда салкам бир миллион ғилдиракли трактор бор. Бу тракторлардан асосан дала ишларида фойдаланилмоқда, уларга тиркаладиган прицепларнинг йўқлиги сабабли бу тракторлардан кўпинча транспорт воситаси сифатида фойдаланилиб бўлмаётир. Ҳар бир тракторни иш билан тўла таъминламоқ учун хўжаликда унга тиркаладиган иккита прицеп бўлиши лозимлигини тажриба кўрсатиб турибди. Ҳозир ҳар бир ғилдиракли тракторга битта прицеп ҳам етишмайди. Прицеп ишлаб чиқариш тез кўпайтирилса, қишлоқ хўжалиги юкларини ташишдаги қийинчилик айниқса камайган бўлур эди.

Бу ишнинг катта давлат аҳамиятига эга эканлигини ҳисобга олиб, биз йилига камида 300 мингта трактор прицепи ишлаб чиқарадиган заводлар қуришни ва бу заводларда қишлоқ хўжалик юкларини ташишга мослаштирилган прицеплар ишлаб чиқаришни йўлга қўйишни зарур, деб ҳисоблаймиз. Бу вазифани иложи борича тезроқ ҳал қилиш керак.

Олимлар, конструкторлар, саноат министрликларининг ходимлари яқин йиллар ичида кўпгина янги қишлоқ хўжалик ва мелиорация машиналари яратишлари ҳамда уларни ишлаб чиқаришни ташкил этишлари лозим. Шу муносабат билан янги техникани ишлаб чиқиш, ўзлаштириш ва жорий этиш учун узоқ вақт пайсалга солинаётганлиги каби мутлақо нормал бўлмаган практика бизда чуқур томир ёйганлигини Пленумда айтиб ўтмоқ керак. Олимлар билан конструкторлар кейинги йилларда қишлоқ хўжалик машиналарининг 230 та дан ортиқ янги типини яратиб бердилар, бу машиналар давлат синовидан ўтказилди ва ишлаб чиқарилиши керак. Лекин шу машиналарнинг ярмиси ҳали ҳам ишлаб чиқарилаётгани йўқ.

Бу масалада бизда мустаҳкам интизом ўрнатилган эмас. Халқ хўжалиги плани тузилаётган вақтда министрликлар, одатда янги техникани жорий этиш топшириқларини ҳеч эътирозсиз қабул қиладилар, бунинг учун зарур бўлган ресурсларни ҳам оладилар-да сўнгра кўпинча бу топшириқни бажармайдилар. СССР Госпланининг маълум қилишича, трактор ва қишлоқ хўжалик машинасозлиги министрлиги 1967 йилда ўзлаштириши лозим бўлган тракторнинг 8 та моделидан 6 тасини ҳали ҳам кўплаб ишлаб чиқаришга киришгани йўқ. Бу министрлик конструкторлик бюросининг ҳамда ўзига қарашли бирқанча бошқа ташкилотлар ва корхоналарнинг ишини дуруст контроль қилмаётир, натижада қишлоқ хўжалиги ўзига ниҳоятда зарур бўлган янги машиналарни вақтида ололмаётир. Қурилиш, йўл ва коммунал машинасозлиги министрлиги ўтган йили янги ирригация техникаси ишлаб чиқариш топшириғини бажармади. Химия машинасозлиги министрлигида ҳам янги техникани жорий этиш ва технология жараёнларини ўзлаштириш иши ана шундай аҳволда. Бундай аҳволга чек қўйиш керак. Халқ хўжалигининг ҳамма тармоқларида ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш техника тараққиётига боғлиқ. Министрликлар ва шахсан министрларнинг ўзлари янги техникани жорий этиш учун жавобгар бўлишлари керак.

Янги машиналарни яратиш қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришнинг ўсиб бораётган эҳтиёжларига жавоб берадиган бўлиши керак. Конструкторлик бюроларини мустаҳкамлаш, уларга тегишли ёрдам кўрсатиш жуда муҳим иш ҳисобланади. Тракторсозлик, қишлоқ хўжалиги машинасозлиги ва мелиоратив машинасозликда асосий машиналар группалари бўйича қишлоқ хўжалиги учун замонавий техника ишлаб чиқишда давлат олдида жавоб берадиган бош конструкторлар бўлиши мақбул кўринади, қисқа муддат ичида янги, илғор қишлоқ хўжалик техникаси яратганликлари учун конструкторлар ва коллективларни янада кўпроқ рағбатлантириш системасини жорий этиш лозим бўлса керак. Саноатнинг бошқа тармоқларидаги сингари бу ҳақда ҳам тегишли қоидалар ишлаб чиқмоқ зарур.

Конструкторлик ташкилотларининг трактор, қишлоқ хўжалик ва мелиоратив машиналар буюрувчи министрликлар билан хўжалик ҳисоби асосида шартномалар тузиб, бевосита иқтисодий алоқа қилишларини мустаҳкамлаш масаласини ўрганиб чиқмоқ ва ҳал қилмоқ лозим. Истеъмолчилар ўзларига даставвал керак бўладиган машиналарга буюртмалар бера олган ва шундай машиналар конструкция қилинишини молиявий маблағлар билан таъминлай олган бўлардилар.

Қишлоқ хўжалигини техника билан таъминлаш, бир қанча ишларни автоматлаштириш перспектив проблемаларини ишлаб чиқиш ҳам анча катта эътиборга сазовордир. Ҳозирнинг ўзидаёқ эртанги кун машиналари тўғрисида, принципиал янги процесслар, янги хил энергия ва материалларга асосланадиган келажак механизацияси тўғрисида ўйламоқ лозим.

Ўртоқлар! Биз қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш соҳасида катта вазифалар қўяяпмиз, бу эса маҳсулотни қабул қилиш ва қайта ишлаш билан шуғулланувчи саноат ишини анча яхшилаш билан алоқадор катта-катта масалаларнинг ҳал этилишини зарур қилиб қўяди.

Ўзингизга маълумки, биз бир жойда гўштни қайта ишловчи корхоналар қувватларининг етишмаслигини, иккинчи жойда эса сутни қайта ишлаш корхоналарининг қувватлари етишмаслигини ҳамиша кўриб турибмиз. Ҳамма ерда ҳам холодильниклар етишавермайди. Қайта ишлаш саноатининг кўпгина корхоналари эскирган машина-ускуналарда ишламоқдалар, янги технологияни сусткашлик билан жорий қилмоқдалар. Мамлакатда янги элеваторлар, омборлар қурилаётган бўлса-да, аммо қишлоқ хўжалик маҳсулотларини асраш проблемаси ниҳоятда кескинлигича қолмоқда.

Қайта ишлаш саноати корхоналарини қуриш планлари йилдан-йилга бажарилмай келаётганлигига тоқат қилиб бўлмайди. Масалан, шу йил СССР енгил саноат министрлиги қурилишлари бўйича қурилиш монтаж ишлари тўққиз ойлик плани бор-йўғи 84 процент, СССР озиқ-овқат саноати министрлигида 78 процент, СССР гўшт ва сут саноати министрлигида 77 процент бажарилди холос. Иттифоқ министрликлари ва идоралари, шунингдек, маҳаллий органлар ажратилаётган маблағлардан тўла фойдаланиш ҳамда маҳсулотни қайта ишлаш ва сақлаш юзасидан янги қувватларни ўз вақтида ишга тушириш, чораларини кўрмоқлари керак.

Халқ хўжалик планлари тузилаётганда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ва хом ашёни қабул қилиш ва қайта ишлаш билан шуғулланувчи саноатни ривожлантиришга, унинг материал техника базасини мустаҳкамлашга кўпроқ эътибор бермоғимиз зарур. Қайта ишлаш корхоналари ва омборларни тўғри жойлаштиришнинг муҳим аҳамияти бор. Уларни ишлаб чиқаришга яқинроқ қилиб қуриш йўлини қаттиқ тутиш лозим кўринади. Сабзавот, мева ва бошқа қишлоқ хўжалик хом ашёларини қайта ишловчи корхоналар, шунингдек ихтисослаштирилган омборлар қуришда колхоз ва совхозларнинг кўрсатаётган ташаббуси ҳар қанча қўллаб-қувватланса арзийди. Уларга давлат органлари томонидан ҳар тарафлама ёрдам кўрсатмоқ лозим.

Тайёрлов ташкилотлари ва маҳсулотни қайта ишлаш корхоналари қишлоқ хўжалик маҳсулотларини бевосита колхоз, совхозларнинг ўзида қабул қилиб олишлари тўғрисида бир неча бор таклифлар айтилди. Афтидан буни дарров амалга ошириш қийин бўлса керак, лекин ҳозирнинг ўзидаёқ маҳсулотларни тайёрловчи ташкилотлар ҳамда қайта ишлаш саноати корхоналарининг ихтисослаштирилган транспорт воситасида қабул қилиб олиш ва ташиш системасига ўтиш чораларини белгилаш лозим.

Қишлоқ қурилиши масалаларига қисқача бўлсада тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз. Колхозлар ва совхозларда ишлаб чиқариш, уй-жой ва маданий маиший бинолар қурилиши миқёси йил сайин кенгайиб бормоқда. Қишлоқда қурилиш базалари вужудга келтирилмоқда. Лекин бизда қишлоқ қурилиш масалаларига тегишли эътибор берилмаётганлигини ҳам тан олмоқ керак. Айни шу мақсадларга ажратилаётган капитал маблағлардан тўла фойдаланилмаяпти. Масалан қишлоқлардаги қурилиш монтаж ишларига аталган маблағлардан шу йилнинг тўққиз ойи мобайнида 159 миллион сўм ўзлаштирилмаган. Маълумки, иттифоқдош республикаларда бир неча йиллардан бери қишлоқ қурилиши министрликлари ишлаб турган бўлсада, аммо уларнинг кўплари ўзларини яхши кўрсата олганлари йўқ.

Биз қишлоқ қурилишига бўлган муносабатимизни тубдан ўзгартирмоғимиз зарур. Қишлоқда капитал қурилиши планларининг сўзсиз бажарилиши, бунинг учун ажратилган маблағларни ўзлаштириш чораларини кўриш билан бир қаторда қурилиш ва лойиҳалаш ташкилотларини мустаҳкамлашга, маҳаллий қурилиш материаллари ишлаб чиқаришни ривожлантиришга алоҳида жиддий аҳамият берилмоғи лозим.

КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети қишлоқда қурилишни яхшилашга катта аҳамият бериб яқинда қарор қабул қилдилар. Бу қарорда қишлоқларни яхши уй-жой ва маданий маиший шароитларга эга бўлган обод посёлкаларга секин-аста айлантириб боришнинг асосий йўналишлари белгилаб берилди. Мазкур вазифанинг ҳал этилиши озмунча фурсат ва катта куч ғайрат талаб этмайди. Қишлоқ қурилиши масалалари доимо партия ва совет органларининг диққат марказида турмоғи керак.

Совет фани колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини ривожлантириш ишга катта ҳисса қўшмоқда, партия ва халқ қишлоқ хўжалигида ишлаётган олимларнинг меҳнатига юксак баҳо бермоқдалар. Шу билан бирга қишлоқ хўжалиги юзасидан олиб борилаётган илмий тадқиқотлар даражаси ва кўлами тараққиётимизнинг ўсиб бораётган талабларига ҳамон жавоб беролмаётганлигини ҳам айтиб ўтмасдан иложи йўқ.

Биз олимларнинг самарали ишлашига зарур бўлган ҳамма шароитлар яратиб бериш тўғрисида ҳамиша ғамхўрлик қилмоғимиз керак. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети сўнгги вақтларда мана шу соҳада муҳим қарорлар қабул қилдилар. Мен қишлоқ хўжалигидаги илмий тадқиқот ишларини янада яхшилаш ва ривожлантириш юзасидан кўриладиган чоралар тўғрисида, шунингдек, уруғчиликни яхшилаш тўғрисида қабул қилинган қарорларни кўзда тутаяпман. Ўртоқларнинг айтишларича, мазкур қарорларни институт ва тажриба станцияларининг коллективлари, колхоз ва совхозлар яхши кутиб олганлар. Бу қарорларнинг амалга оширилиши илмий тадқиқотлар самарадорлигини оширишга ва қишлоқ хўжалигида илмий техника тараққиётини жадаллаштиришга шубҳасиз ёрдам беради.

Қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари олимларимиз қишлоқ хўжалик экинларининг сер ҳосил навларини ҳамда чорва ва парранданинг янги сермаҳсул зотларини яратиб беришларидан айниқса манфаатдордирлар. Ишонамизки, олимлар қишлоқ хўжалик техника даражасини юксалтириш ҳамда колхоз ва совхозларда иқтисодий ишларни такомиллаштириш проблемалари устида янада активроқ ишлаяжаклар. Ўсимликларнинг зараркунандалари ва касалликларига қарши самарали воситалар, айниқса биологик усуллар ишлаб чиқилиши ҳам жиддий эътиборга сазовордир. Фаннинг бошқа соҳаларидаги олимлар ҳам қишлоқ хўжалигига катта ёрдам кўрсатмоқлари керак. Чунки ҳозирги шароитларда математика, механика, физика, химия, биология ва бошқа фанлар эришган ютуқлардан самарали фойдаланмасдан туриб, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг муваффақиятли ривожланишини тасаввур этиб бўлмаслиги маълумдир.

Биз социалистик мамлакатлар билан илмий-техника ҳамкорлигини янада кенгайтириш ва кучайтириш масаласига катта аҳамият бермоқдамиз. Биздаги сингари Болгария, Венгрия, Германия Демократик Республикаси, Польша, Румыния, Чехословакия ва бошқа мамлакатларда қишлоқ хўжалигида илмий—тадқиқотлар олиб бориш соҳасида, серунум янги машина-механизмларни ўғитларнинг янги турларини, қишлоқ хўжалик экинларининг яхши навлари ва чорва молларининг яхши зотларини яратишда кўпгина қизиқарли нарсалар бор. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг самарадорлигини ошириш соҳасида катта ишлар қилинмоқда. Кенг кўламда тажриба алмашиш, куч—ғайратимизни бирлаштириш, фан ютуқлари ва илғор практикадан фойдаланиш барча социалистик мамлакатларга қишлоқ хўжалигида илмий-техника тараққиётини жадаллаштириш, меҳнат унумдорлигини анча оширишга эришиш имконини беради.

Шундай қилиб, ўртоқлар, қишлоқ хўжалигимизнинг ҳозирги аҳволи тўғрисида ҳамда коммунистик қурилишнинг мана шу соҳадаги вазифаларига қўйилаётган талаблар тўғрисида айтилган ҳамма гапларни якунлайдиган бўлсак, боя таъкидлаб ўтганимиздек, бу соҳада партиямиз тутган йўл ва унинг барча амалий фаолияти қишлоқ хўжалигини иложи борича қисқа муддат ичида техника жиҳатидан янада қайта қуроллантиришни амалга оширишга қаратилмоғи лозим. Ерларни химиялаштириш, мелиорациялаш ва комплекс механизациялаш соҳасидаги режаларимиз қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини мамлакатимизда коммунистик қурилиш миқёсига мувофиқ даражага кўтариш имконини берадиган тадбирлардан иборатдир.

Табиийки, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини техника жиҳатидан қайта қуроллантириш давлат ва колхозлардан катта-катта капитал маблағлар ажратишни талаб этади. Биз буни ҳамиша ҳисобга олишимиз, миллий даромадимиздан қишлоқнинг ўсиб бораётган эҳтиёжларини максимал даражада қондирадиган ҳамда халқ хўжалиги барча тармоқларининг уйғунлашган ҳолда ривожланишини таъминлайдиган маблағлар ажратиб бериш имкониятларини топмоғимиз лозим. Биз ҳозир ҳам, келгуси беш йиллик халқ хўжалик планини ишлаб чиқаётганда ҳам мана шу йўлга қаттиқ амал қилмоғимиз керак.

III. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ЭКОНОМИКАСИНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалик экономикасининг баъзи масалаларига тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз. Кейинги йилларнинг тажрибаси шуни кўрсатдики, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлашнинг қатъий планларга ва пландан ташқари дон сотганлик учун моддий рағбатлантиришга асосланган принципи жуда яхши натижа берди. Пландан ташқари харид қилиш билан бирга қўшиб олиб бориладиган қатъий планларнинг белгиланиши мамлакатнинг озиқ-овқат маҳсулотларига ва хом ашёга бўлган эҳтиёжларини тўлароқ қондириш имкониятини беради, колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини доим юксалтириш учун зарур иқтисодий шарт-шароитлар вужудга келтирилишини таъминлайди.

Партия Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси бу принципни бундан буён ҳам сақлаб қолиш керак, деб ҳисоблайди.

Колхоз ва совхозлар хўжаликни ривожлантириш истиқболини аниқ кўра билиш, ишлаб чиқаришни яхши планлаштириш, агрономия, ташкилий-техника тадбирлари ва бошқа тадбирлар комплексини ишлаб чиқиш имкониятига эга бўлмоқлари учун келгуси беш йилликда дон ва бошқа маҳсулотларни харид қилиш юзасидан қатъий планларни барвақт белгилаб қўйиш мақсадга мувофиқдир.

Сиёсий бюро давлат йўли билан харид қилиш қатъий планини келгуси беш йилликда (1971—1975 йиллар) тахминан шу беш йилликда белгиланган ҳажм доирасида қолдириш ва зарур бўлган тақдирда республикалар, ўлкалар ва областлар бўйича баъзи тузатишларни киритиш тўғрисидаги таклифни Пленум муҳокамасига тақдим этади.

Шоли тайёрлаш планини алоҳида белгилаб чиқиш мақсадга мувофиқдир. Шоли экиш учун ҳар йили янги суғориладиган майдонлар ишга солинаётганлиги сабабли, бу планни йил сайин кўпайтириб боришга тўғри келса керак.

Марказий Комитет Пленуми бу таклифларнинг ҳаммасини мақбул деб топган тақдирда СССР Министрлар Советига қабул қилинган принципларга мувофиқ мамлакатда ва иттифоқдош республикаларда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилиш планлари лойиҳаларини ишлаб чиқишни ва бу лойиҳаларни 1969 йилда Марказий Комитет Сиёсий бюросининг муҳокамасига тақдим этишни топшириш мумкин бўлади.

Республикалар, ўлкалар, областлар ва районларда харид қилиш планларини ишлаб чиқиш ва хўжаликларга маълум қилиш учун салкам бир йил вақт ўтса керак. Шундай қилиб, 1970 йилнинг бошида ҳар бир хўжалик 1971—1975 йилларда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилиш юзасидан тасдиқланган қатъий планга эга бўлади.

План ва қишлоқ хўжалик органлари, колхоз ва совхозлар келгуси беш йиллик планларини ишлаб чиқиш вақтида маҳсулот етиштиришни кўпайтириш резервларини тўла ҳисобга олишлари, хўжаликларни ихтисослаштириш масалаларини ўйлаб кўришлари керак. Ихтисослаштириш — қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг самарадорлигини оширишнинг шубҳасиз, тўғри йўлидир ва бу тадбирни зўр ғайрат билан амалга ошириш керак. Бу ишда шаблонга йўл қўйиш мумкин эмас албатта, маҳаллий шароитларни ва Россия Федерацияси, Украинанинг бир қанча областларида ва бошқа республикаларда тўпланган ижобий тажрибани ҳисобга олиш керак. Иттифоқ ва республика қишлоқ хўжалик министрликлари ва илмий муассасалар ихтисослаштириш тажрибасини ўрганиш ва умумлаштиришга катта эътибор беришлари лозим.

Давлат қатъий план асосида иш кўриш билан бирга аввалгидек бундан буён ҳам дон ва бошқа маҳсулотларнинг талайгина қисмини пландан ташқари сотиб олади. Маълумки, дон етиштиришни кўпайтириш ва қатъий пландан ташқари давлатга дон сотиш юзасидан колхоз ва совхозларни рағбатлантириш учун буғдой ва бошқа баъзи дон экинларининг асосий харид нархига нисбатан 50 процент миқдорида устамалар белгиланди. Рағбатлантиришнинг бундай тартиби хўжаликларнинг манфаатдорлигини оширади, ишлаб чиқаришни тез ўстиришга ёрдам беради, бундай тартиб содда бўлиб, колхозчиларга, совхозларнинг ходимларига тушунарлидир.

Кўп ўртоқлар пландан ташқари дон харид қилиш учун рағбатлантириш юзасидан белгиланган тартибни бошқа баъзи қишлоқ хўжалик маҳсулотларига, нисбатан ҳам жорий қилиш керак, деган таклифни илгари сурмоқдалар. Бу таклиф эътиборга сазовордир. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш ва харид қилишни ўстиришнинг ана шундай кучли иқтисодий воситасидан кенг фойдаланишимиз лозим. Бу таклиф маъқул деб топилган тақдирда мавжуд практикани ҳисобга олиб, ана шу системани ишлаб чиқишни тегишли органларга топширишга тўғри келади.

(Охири тўртинчи бетда).

Ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ доклади

(Боши 1, 2 ва 3-бетларда).

Совхозлар пландан ташқари маҳсулот учун асосий нархга қўшимча равишда олаётган маблағларнинг бир қисмидан совхозларнинг ишчиларини, хўжаликларнинг мутахассислари ва раҳбарларини қўшимча рағбатлантириш учун фойдаланиш кераклиги тўғрисида жойлардан таклифлар олинмоқда. Бизнинг фикримизча, бу таклифлар эътиборга сазовордир ва уларни қўллаб-қувватлаш зарур. Бундай тартиб совхоз ходимларининг меҳнат ғайратини янада кўпроқ оширишга ёрдам беради. Колхозларга келганда шуни айтиш керакки, улар Уставга мувофиқ бундай масалаларни колхозчилар умумий йиғилишларининг қарори билан ҳал этадилар.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотининг нархлари тўғрисида баъзи мулоҳазалар. Март Пленумидан кейин белгиланган харид нархлари колхоз ва совхозлар кўпчилигининг ишлаб чиқариш ҳаражатларини қоплайди, уларнинг кенгайтирилган такрор ишлаб чиқариш учун жамғармаларга эга бўлишлари учун имконият яратиб беради. Сиёсий бюро амалдаги харид нархларини яқин давр ичида асосан сақлаб қолиш керак, деб ҳисоблайди. Аммо баъзи тузатишларни киритиш мақсадга мувофиқ бўлса керак. Аввало, сабзавот, пахта ва парранда гўшти нархларини тартибга солиш керак. Юқори сифатли қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш юзасидан колхоз ва совхозларнинг манфаатдорлигини ошириш лозим. Айрим маҳсулотларнинг нархларини зоналарга қараб табақалаштиришни яхшилаш талаб этилади.

Хўжаликларнинг трактор-минерал ўғитлар ва бошқа моддий-техника воситалари олишлари билан боғлиқ бўлган ҳаражатлар тўғрисидаги масала эътиборга сазовордир. Ана шу воситаларни етказиб берувчи заводлардан ёки станция ҳузуридаги базаларидан олисда бўлган хўжаликлар бунинг учун анча кўп маблағ сарф қилмоқдалар. Моддий-техника воситаларини сотиб олиш учун маблағ сарфлашда колхоз ва совхозларга бир хил шароит яратиб бериш мақсадга мувофиқ бўлса керак.

Колхозлардан даромад солиғини олиш системасини ҳам тобора такомиллаштириш керак. Хўжаликларнинг рентабеллиги даражасига қараб солиқ солишнинг табақалаштирилган шкаласини белгилаш тўғрироқ бўлур эди, деган таклифлар айтилмоқда.

СССР Госплани, қишлоқ хўжалик ва молия органлари бу масалаларнинг ҳаммасини олимларнинг иштироки билан ўрганиб чиқишлари ва тегишли таклифларни киритишлари керак.

Биз Марказий Комитетнинг март Пленумида, шундан кейин партиянинг XXIII съездида кўп колхозларни совхозларга айлантириш йўлидаги интилиш тамомила асоссиз бир нарса деб топган эдик. Шу билан бирга вазифа — қишлоқдаги хўжаликларнинг бир социалистик формасини иккинчи формаси билан алмаштиришдан иборат бўлмай, балки ижтимоий хўжалик ташкилотининг колхоз формасини ҳам, совхоз формасини ҳам бутун чоралар билан мустаҳкамлаш ва ривожлантиришдан иборат, деб кўрсатилган эди. Аммо шундай бўлса ҳам, кўп колхозларни совхозларга айлантириш тўғрисида илтимосномалар келиб турибди.

1957 йилдан тортиб, 1967 йилгача ўтган давр ичида мамлакатдаги совхозлар сони 2 баравардан зиёд ортиб, 5.9 мингдан 12.8 мингга етди. 292 миллион гектар экинзор совхозларга бириктиб берилган. Мамлакатдаги бутун экин майдонларининг 43 проценти совхозлар ихтиёридадир. Совхоз ишлаб чиқариши хўжалигимизнинг жуда катта соҳаси эканлигини кўриб турибсиз.

Лекин шунга қарамай, СССР ва иттифоқдош республикалар қишлоқ хўжалик министрликлари, маҳаллий органлар совхозларга етарли эътибор бермаётирлар. Совхозларнинг кўпи қониқарсиз ишламоқда, ишлаб чиқариш ва молиявий ишларда паст кўрсаткичларга эга.

Шу йиллар ичида колхозларни совхозларга айлантириш ҳисобига совхозлар сони ортган бўлса ҳам, капитал маблағлар тегишинча кўпайтирилмади. Бу ҳол ҳар бир совхоз ҳисобига ажратилган капитал маблағнинг бирмунча камайиб кетишига олиб келди. Шундай қилиб, кўпгина янги совхозларнинг вужудга келтирилиши уларнинг тараққиёти учун кўзда тутилган давлат маблағларининг сочилиб кетишига сабаб бўлди ва янги совхозларнинг ҳам, илгари тузилган совхозларнинг ҳам моддий базасини етарли даражада мустаҳкамлашни таъминламаётир.

Буларнинг ҳаммаси барча совхозларни ғоят унумли ва юксак даражада рентабелли хўжаликларга айлантирмоқ учун уларнинг ишига ғоят жиддий эътибор беришни талаб этади. Бу гап аввало мамлакатдаги барча совхозларнинг учдан икки қисмига эга бўлган РСФСР ва Қозоғистон ССР даги раҳбар органларга таллуқлидир.

Мелиорация ишларининг кенг кўламда олиб борилаётганлиги қишлоқ хўжалик органлари олдига катта талаблар қўяди. Биз СССР Мелиорация ва сув хўжалиги министрлигини ташкил этиб тўғри иш қилдик. Бу министрлик ва унинг жойлардаги органлари қисқа вақт ичида сув хўжалиги ва қурилиш ташкилотларини вужудга келтириш ҳамда уларни кадрлар билан мустаҳкамлаш соҳасида кўп иш қилдилар. Аммо шундай бўлса ҳам, министрликнинг ишида ҳали нуқсонлар бор. Сув хўжалиги ишларининг сифати учун ва мелиорация системаларидан тўғри фойдаланиш учун жавобгарлик юксак даражага кўтарилмаган. Сув хўжалиги органлари билан қишлоқ хўжалиги органларининг вазифалари шу вақтгача аниқ чегаралаб берилмаган.

«Союзсельхозтехника»нинг ишини ҳам тобора яхши йўлга қўйиш керак. Колхоз ва совхозларга ишлаб чиқариш — техника жиҳатидан хизмат кўрсатишда жиддий камчиликлар борлиги ҳақида жойлардан кўп сигналлар олинмоқда. «Союзсельхозтехника»га машиналар, запас қисмлар, бинокорлик материаллари ва бошқа материалларни ўз транспорти билан марказлаштирилган тартибда бевосита хўжаликларга етказиб беришни ташкил этиш, асбоб-ускуналарни комплектлашни ўз зиммасига олиш, уларни монтаж қилиш ва шу йўл билан колхоз ва совхозларнинг тайёр техникани олишларини таъминлашни топшириш керак, деган таклифлар илгари сурилмоқда.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини, хусусан сабзавот ва мевани тайёрлаш ишларини яхши уюштириш тўғрисидаги масала ҳам ҳақли суратда ўртага қўйилмоқда.

Қишлоқ учун керакли машиналар ва механизмларни ишлаб чиқариш турли министрликлар ҳамда идоралар зиммасига юклангандиги муносабати билан муайян масалалар ўртага қўйилмоқда. Масалан, чорвачилик учун керакли машина-ускуналарни 150 дан ортиқ корхона ишлаб чиқармоқда, шу билан бирга бу корхоналарнинг атиги 30 процентигина Трактор ва қишлоқ хўжалиги машинасозлиги министрлиги ихтиёрида, қолганлари эса ўн учта бошқа министрлик ва идоралар ихтиёридадир.

Бундай аҳвол чорвачиликни ва ем-хашак тайёрлашни механизациялашда техникани тараққий эттиришга жиддий халақит беради, чунки бу иш билан шуғулланаётган корхоналар ана шу соҳадан хабардор бўлган зарур малакали мутахассис кадрларга эга эмаслар ва шу сабабли ўзлари ишлаб чиқараётган техникани такомиллаштириш соҳасида иш олиб бормаётирлар. Корхоналарда ишлаб чиқарилаётган маҳсулот унча кўп бўлмаса заводларга қимматга тушади. Бу эса машиналарнинг қимматини ошириб юборади. Мелиорация техникасини ишлаб чиқаришда ҳам шундай аҳвол рўй берди. Мелиорация техникасини ишлаб чиқариш 11 министрлик ва идора зиммасига юкланган.

Марказий Комитетнинг Сиёсий бюроси ва ҳукумат шу Пленумда айтиладиган фикрларни ҳисобга олиб, бу масалаларнинг ҳаммасини қараб чиқишлари ва зарур чораларни кўришлари керак.

Ўртоқлар, қишлоқ хўжалиги соҳасида бизнинг олдимизда катта-катта вазифалар турибди. Бунда гап халқ хўжалигининг муҳим тармоқларидан бирини янада юксалтириш тўғрисидагина бормаётир. Аслини олганда, бунда гап совет жамиятининг ижтимоий-иқтисодий ва маданий тараққиётига доир жуда катта вазифаларни ҳал этиш тўғрисида бораётир. Қишлоқдаги ишлаб чиқарувчи кучларни юксалтириш барча меҳнаткашларнинг моддий фаровонлигини янада кўпроқ яхшилаш имконини беради, қишлоқ маданиятини ўстириш учун янги кенг имкониятлар очиб беради. Шу билан бирга белгиланган тадбирларнинг амалга оширилиши қишлоқ аҳолиси меҳнатининг характерини ҳам ўзгартириб юборади ва бу меҳнатни тобора кўпроқ индустриал меҳнатнинг бир турига айлантиради. Биз ана шу йўлдан бориб, коммунистик қурилишнинг энг муҳим вазифаларидан бирини — шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги муҳим тафовутларга барҳам бериш вазифасини аста-секин ҳал этамиз.

Қишлоқ хўжалигини моддий-техника жиҳатидан қайта қуроллантириш соҳасида таклиф этилаётган чораларни амалга оширишда саноатимиз катта роль ўйнаши керак. Аммо шу нарсани назарда тутиш керакки, саноатнинг бундан кейинги тараққиёти қишлоқ хўжалигининг муваффақиятларига, шаҳарни хом ашё ва озиқ овқат билан таъминлаш даражасига, қишлоқнинг завод ва фабрикаларга ишчилар синфи янги авлодларини етказиб бериш имкониятларига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади.

Ўртоқлар, белгиланган тадбирларнинг ҳаммаси муайян бир мақсадни — совет халқининг фаровонлигини янада юксак даражага кўтариш, ишчилар синфи билан деҳқонлар иттифоқини, социалистик Ватанимиз қудратини янада кўпроқ мустаҳкамлаш мақсадини кўзда тутганлигини кўриб турибсиз.

Қишлоқ хўжалигидаги катта вазифаларни, табиийки, шу соҳада ишловчи ходимларнинг кучи билангина ҳал этиш мумкин эмас. Қишлоқ меҳнаткашлари ва ишчилар синфининг, олимлар ва қишлоқ хўжалик мутахассисларининг, саноатдаги инженер-техник ходимларнинг, хуллас барча совет кишиларини биргаликда зўр ғайрат билан қиладиган ишлари туфайли кенг кўламда химиялаштириш, ерларнинг мелиорация ҳолатини яхшилаш ва комплекс механизациялаштириш тадбирларини амалга ошириш мумкин.

Қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш учун меҳнаткашларни сафарбар қилишда партия ташкилотлари асосий роль ўйнайдилар. Аввало, қишлоқ район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари тўғрисида, колхоз ҳамда совхозларда ишлаётган коммунистлар тўғрисида, гапириб ўтиш керак, албатта. Партия улар олдига бир неча бор катта вазифаларни қўйди ва улар кўп қийинчиликларни енгиб, бу вазифаларни моҳирлик билан ҳал этдилар. Ҳозирги вақтда қишлоқда 5 миллиондан ортиқ коммунист бор. Қишлоқ партия ташкилотларининг фаолияти далаларнинг ҳосилини ошириш учун ва чорвачилик маҳсулдорлигини юксалтириш учун, фан-техникани жадал тараққий эттириш ва юксак меҳнат унумдорлигига эришиш учун курашга қаратилиши лозим.

Саноатдаги партия ташкилотлари ҳам шу пленумимизнинг қарорларини амалга ошириш йўлидаги курашнинг олдинги сафларида боришлари лозим. Мен бунда аввало қишлоқ хўжалик машинасозлиги, трактор, автомобиль ва химия саноати корхоналари, қурилиш ташкилотлари, илмий тадқиқот муассасалари ва қишлоқ хўжалиги билан бирор даражада боғлиқ бўлган бошқа ҳамма муассасаларнинг партия ташкилотларини кўзда тутаман. Кўп нарса уларнинг самарали ишлашига боғлиқ эканлиги ҳақида гапириб ўтиришнинг ҳожати борми!

Кадрларни тўғри танлаш, тайёрлаш ва тарбиялаш ҳамиша барча муваффақиятларимизнинг ҳал қилувчи шартларидан бири бўлиб келди ва шундай бўлиб қолаверади. Бизнинг кадрларимиз катта ишларни қилмоқдалар. Турмуш улардан, хусусан экономика, фан ва техника соҳасида чуқур билимларга эга бўлишни талаб қилмоқда. Шу сабабли раҳбар кадрларни ва мутахассисларни мактаб, курс, семинарлар орқали ва уларнинг билимлари ҳамда тажрибаларини такомиллаштиришнинг бошқа формалари орқали тайёрлаш ва қайтадан тайёрлаш соҳасида систематик иш олиб бориш — партия ташкилотларининг энг муҳим вазифасидир Олий ўқув юртлари ва техникумларда, ҳунар-техника таълими мактабларида қишлоқ хўжалиги учун олий ва ўрта малакали мутахассис кадрларни, шунингдек оммавий касбларда ишловчи кадрларни етарли даражада тайёрлаш тўғрисида ҳам ўз вақтида ғамхўрлик қилмоқ керак. Келгусида ана шундай кадрларни тайёрлаш ва қайтадан тайёрлашнинг конкрет планига эга бўлиш лозим.

Илғор ишчилар ва колхозчиларни партия, давлат ва хўжалик органларининг раҳбарлик ишларига кўпроқ кўтариш керак. Хотин-қизларни бундай ишларга янада дадил кўтариш зарур. Қишлоқдаги хўжалик раҳбарлари, бригада бошлиқлари, фермаларнинг мудирлари ва бўлим бошқарувчилари бўлиб ишлаётган кишилар орасида хотин-қизлар ҳали ҳам жуда кам. Хотин-қизлар орасидан қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш соҳасида ишлайдиган мутахассисларни ҳам зўр ғайрат илан тайёрлаш лозим. Умуман олганда қишлоқда хотин-қизларнинг меҳнати, турмуши учун яхши, энг қулай шарт-шароитларни вужудга келтириш тўғрисида кўпроқ ғамхўрлик қилиш керак.

Ёшлар билан ишлаш — қишлоқдаги партиявий-сиёсий ишнинг энг муҳим масалаларидан биридир. Пленумимизнинг қарорлари, қишлоқ хўжалигига доир планларимиз қишлоқ ёшлари учунгина эмас, шаҳар ёшлари учун ҳам янги истиқболлар очиб беради, уларнинг фаолияти учун кенг имкониятлар яратиб беради. Ўртоқлар, қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш юзасидан докладда баён қилинган программани амалга ошириш учун нечоғлик кўп қишлоқ хўжалик мутахассислари, инженер ва техниклар, механизатор ва агрохимиклар, мелиораторлар, бинокорлар ва бошқа малакали кадрлар талаб этилаётганлигини пайқаб турибсиз.

Партия ёшларимизнинг қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшажакларига умид боғлайди. Фан асосларини эгаллаган, билимга зўр муҳаббат қўйган, янгиликка сидқидил билан интилаётган серғайрат ёшлар—қишлоғимизнинг келажагидир. Ёшларни тарбиялаш учун, улар билан ишлаш учун фурсатни ҳам, кучни ҳам аямаслик керак.

Партия ташкилотларининг омма ўртасида олиб борадиган сиёсий ишини ғоят кучайтиришимиз лозим. Халққа мурожаат қилиш, халққа таяниш — партиямизнинг синалган методи, белгиланган мақсадга эришишнинг тўғри йўлидир. Сиёсий иш ҳаёт билан чамбарчас боғланган бўлиши керак. Сиёсий иш кишиларга ҳақиқатдан ҳам далда бериши, уларни меҳнат зафарларига илҳомлантириши лозим. Социалистик мусобақанинг аҳамиятини янада ошириш, унга доим эътибор бериш, мусобақанинг янги, мароқли формаларини қидириб топиш, ишлаб чиқариш илғорларини кенг кўламда кўрсатиш керак. Бу соҳада партия ташкилотларигина эмас, шу билан бирга касаба союз ташкилотлари, шунингдек матбуотимиз ҳам муҳим роль ўйнашлари лозим.

Омма ўртасида ишлаш — меҳнаткашлар тўғрисида, уларнинг турмушини яхшилаш, бутун қишлоқ ҳаётининг маданиятини юксалтириш тўғрисида ғамхўрлик қилиш демакдир. Кейинги вақтларда бу соҳада кўп иш қилинди. Аммо бир қанча ҳолатларга кўра ва шу жумладан етарли эътибор берилмаганлиги сабабли қишлоққа маданий маиший хизмат кўрсатишда ҳал этилмаган кўп масалалар бор. Қишлоқ меҳнаткашларининг маънавий ва маиший талабларини тўла қондириш ва бу соҳадаги ишларни бутун чоралар билан кучайтириш — барча партия ташкилотларининг, давлат органлари, касаба союзлари, комсомолнинг, бутун совет жамоатчилигининг юксак бурчидир.

Колхоз ва совхозларнинг ишида, қишлоқ ҳаётининг ҳамма соҳаларида ўз вазифаларимиз доирасига кирмаган ҳеч қандай масала йўқ. Биз Марказий Комитетдан тортиб область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларидан тортиб барча партия ташкилотларининг ишини янада юксак даражага кўтаришимиз лозим. Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга доир планларимизнинг реаллиги моддий имкониятларга, мамлакатда экономика ва фан-техникани ривожлантиришнинг эришилган даражасигагина асосланиб қолмайди. Планларимизнинг реаллиги кўп жиҳатдан партия ва унинг барча отрядларининг омма ўртасида, халқ орасида ташкилотчилик ва сиёсий ишлари яхши йўлга қўйилиши билан белгиланади.

Ўртоқлар!

Қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш юзасидан КПСС Марказий Комитетининг Пленумида кўриб чиқилаётган масалалар жуда катта давлат аҳамиятига эгадир. Пленумнинг қарорлари амалий ишимизнинг программаси бўлади.

Партия совет халқи сиёсатимизни чуқур тушунганлигига ва қўллаб-қувватлаётганлигига таяниб, қишлоқ хўжалигимиз олға қараб янги қадам қўйиши учун, халқимиз ва давлатимизнинг тобора ўсиб бораётган эҳтиёжларини тўла қондириш учун бутун кучларини сарф қилади. (Қарсаклар).

ОБЛАСТЬ САНОАТЧИЛАРИНИНГ ҒАЛАБАСИ

В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллиги ва Улуғ Октябрь инқилобининг 51 йиллигини муносиб меҳнат туҳфалари билан кутиб олиш учун социалистик мусобақани қизитиб юборган Тошкент область ва шаҳар саноати ходимлари катта ғалабани қўлга киритдилар.

Маҳсулотни реализация қилиш ўн ойлик плани муддатидан аввал, 29 октябрда адо этилди. Ой охиригача планга қўшимча яна бир неча ўн миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилиб, реализация қилинди.

1968 йил пахта тайёрлаш юзасидан олинган социалистик мажбуриятларни муддатидан илгари бажарганликлари учун қуйидагилар область «ҲУРМАТ ТАХТАСИ»га ёзиладилар.

Бекобод районидаги «Победа» колхози (раиси **Э. Хатамов**, партия ташкилотининг секретари **П. Рисбоев**, комсомол ташкилотининг секретари **Н. Худойқулов**, бош агрономи **Д. Қўзибоев**, бош инженери **А. Қўшбоев** ўртоқлар).

Ўрта Чирчиқ районидаги **«Партия XXII съезди»** колхози (раиси **У. Абдуллаев**, партия ташкилотининг секретари **Ў. Азаматов**, комсомол ташкилотининг секретари **А. Дониёров**, бош агрономи **А. Калонов**, бош инженери **Р. Муродов** ўртоқлар).

ОБЛАСТЬ РАЙОНЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 30 ОКТЯБРГАЧА БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Районлар	Пахта тайёрлаш		Машина терими	
	Бир кунда	Мавсум бошидан бери	Бир кунда	Мавсум бошидан бери
Юқори Чирчиқ	0.15	99.86	—	152.75
Оққўрғон	0.49	93.09	0.22	98.51
Бўка	0.47	92.10	0.15	96.08
Ўрта Чирчиқ	0.50	87.62	—	96.28
Бекобод	0.40	81.12	0.25	84.05
Янгийўл	0.87	75.61	0.62	75.33
Оржоникидзе	0.61	60.19	1.20	84.20
Область бўйича	0.52	86.72	0.22	94.01

ЮҚОРИ ЧИРЧИҚ МАРРАГА ЕТДИ

Партия XXIII съезди, КПСС Марказий Комитетининг март (1965 йил) Пленуми ва ундан кейинги Пленумлари қарорларини ҳаётга татбиқ этиш, қишлоқ хўжалигининг барча тармоқларини, айниқса пахтачиликни кескин юксалтириш учун астойдил курашаётган, улуғ доҳиймиз В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб кутиб олиш учун бошланган умумхалқ социалистик мусобақасига қўшилиб, зўр ғайрат-шижоат билан меҳнат қилаётган Юқори Чирчиқ районининг меҳнаткашлари катта ғалабага эришдилар.

Район беш йилликнинг учинчи йили учун берилган пахта тайёрлаш давлат планини областда биринчи бўлиб бажарди. Она-Ватан Юқори Чирчиқ райони хўжаликларидан 18 минг 150 тоннадан ортиқ «оқ олтин» қабул қилиб олди.

Юқоричирчиқлик деҳқонлар пахта ҳосилдорлигини ошириш соҳасида йил сайин янгидан-янги ютуқларга эришмоқдалар. Гарчи бу йилги об-ҳаво пахтачилик учун катта қийинчиликлар туғдирган бўлса ҳам, район пахтакорлари ҳозиргача ҳар гектар майдондан ўрта ҳисобда 30 центнердан пахта хирмони кўтаришга муваффақ бўлдилар.

Район партия, совет ва қишлоқ хўжалиги органлари пахта йиғим-теримини уюшқоқлик билан ўтказишга жиддий эътибор бермоқдалар. Бу борада барча хўжаликларда зарур тадбирлар ўз вақтида амалга оширилмоқда. Йил бўйи фидокорлик кўрсатиб қилинган меҳнатнинг самараси бўлган «оқ олтин»ни сира нес-нобуд қилмай йиғиб-териб олиш, мамлакатга фақат аъло сифатли пахта етказиб бериш, ҳосилни механизмлар билан йиғиштириб олиш ҳамманинг диққат марказида турибди.

Пахта терими мавсуми бошланганидан буён хўжаликлар, участкалар, бригадалар, звенолар ва барча деҳқонлар ўртасида социалистик мусобақа намунали уюштирилди. Йиғим-терим суръатини кун сайин авж олдиришда илғорларни кўчма Қизил байроқлар ва вимпеллар билан рағбатлантириш муҳим аҳамиятга эга бўлди. Далада ишлаётганларга барча қулайликлар яратиб берилди. Улар ўртасида оммавий-сиёсий ишлар яхши йўлга қўйилган.

Юқори Чирчиқ районининг механизаторлари пахта ҳосилини машиналар ва механизмлар билан йиғиб-териб олишда йил сайин юксалишга эришмоқдалар. Механизатор-звено бошлиқлари, механик-ҳайдовчилар мавсум бошланганидан буён далаларда 140 та «зангори кема»ни моҳирона бошқариб, ҳозиргача эл хирмонига бункерлардан машина терими планидаги 7000 тонна ўрнига қарийб 11 минг тонна «оқ олтин» тўкдилар. Шундай қилиб, бу соҳадаги йиллик топшириқ 153 процент адо этилди.

Район пахтакорларининг бу ғалабасида «Ўзбекистон», «Политотдел», «Ленинский путь» колхозлари деҳқонларининг катта ҳиссаси бор. Пахтадан юқори ҳосил кўтаришда «Политотдел» колхозидан Ғани Каримов, Иннокентий Рем, «Ўзбекистон» колхозидан Алексей Цой, Свердлов номли колхоздан Илья Кан, «Правда» колхозидан Абдукарим Қўйшимонов, Анатолий Кан, «Ленинский путь» колхозидан Григорий Цой сингари ўртоқлар бошчилик қилаётган бир қатор илғор бригадаларнинг деҳқонлари катта муваффақиятга эришдилар. Улар ҳозиргача гектар бошига 30—40 центнердан «оқ олтин» кўтардилар.

Йиғим-теримни жадал ўтказиш, машина терими планини анча ортиғи билан бажаришда «Ўзбекистон» колхозидан Қиндирбой Мавлонов, Илёс Жабағиев, «Политотдел» колхозидан Маъмур Йўлдошев, Георгий Хван, Борис Ким, «Ленинский путь» колхозидан Владимир Шек, Алексей Ким, Ўринбой Юсупов, Ниёз Дўсматов сингари бир қанча серғайрат механик-ҳайдовчиларнинг хизмати катта бўлди.

Районда кўп минг килограммчилар ҳаракати ҳам кенг қулоч ёйдирилди. «Ўзбекистон» колхозидан Зулфия Қуролбоева, Шарифа Бойтаева, Зулфия Аширбоева, «Правда» колхозидан Олмагул Орзиқулова, Лазокат Асатуллаева, Шойингул Умарова, «Политотдел» колхозидан Анорбиби Солнева, Асия Юнусова, Чирвон Пиримқулова сингари юзлаб чеварлар мавсум нормаларини аллақачон ортиғи билан бажариб қўйдилар.

Район меҳнаткашлари қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларида ҳам қувончли зафарларга эришмоқдалар. Давлатга дон сотиш йиллик плани икки баравар ошириб бажарилди. Сабзавот, қовун-тарвуз, узум, жун сотиш юзасидан берилган топшириқлар ҳам муваффақиятли адо этилди. Бошқа соҳалардаги планлар ҳам яқин ўртада бажарилади.

Юқоричирчиқликлар пахта йиғим-теримини қизғин давом эттирмоқдалар. Ҳали далаларда ҳосил бор. Ўз имкониятларини ҳисоблаб чиққан район меҳнаткашлари давлатга пландан ташқари яна камида минг тонна «оқ олтин» етказиб беришга аҳд қилдилар. Ҳамма ерда «оқ олтин»нинг бирор мисқолини ҳам қолдирмай йиғиб-териб олиш, пахтани нес-нобуд қилмаслик, терим суръатини бўшаштирмаслик учун, қизғин кураш кетяпти. Механизаторлар ва колхозчилар ўртасида социалистик мусобақа тағин ҳам авж олдириляпти.

Зиммага олинган юксак социалистик мажбуриятни ҳам шараф билан бажаришингизда сизларга катта муваффақиятлар тилаймиз, Юқори Чирчиқ районининг ғолиб пахтакорлари!

Редактор **А. ИСМОИЛОВ.**

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Концерт (халқ талантлари). 9.30 — Увертюралар. 10.10 — Торли оркестр учун сюита. 10.30 — Осиё ва Африка мамлакатлари кинофестивали. Кинофильмлардан қуйлар. 11.15 — «Байрамга муносиб совға». 11.25 — «Ялла» концерти. 13.30 — Концерт. 16.10 — Симфоник қуйлар. 16.50 — «Правда» газетасининг обзори. 18.00 — «Кишилар ҳақида ғамхўрлик». 18.10 — «Ёшлик» симфоник поэмаси. 19.00 — Осиё ва Африка мамлакатлари биринчи халқаро кинофестивалининг тантанали ёпилиши. 20.30 — «Ёшлик» радиостанцияси. 21.00 — Халқаро мавзуларда суҳбат. 21.10 — Концерт (пахтакорлар учун). 22.20 — Қўшиқлар. 22.40 — Ленин ҳақида ҳикоялар. 23.15 — Қуйлар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

17.55 — Кўрсатишлар программаси.

Ўзбек тилида: 18.00 — Ёрқин ҳаёт (хотин-қизлар учун телепрограмма). 19.00 — Осиё ва Африка мамлакатлари халқаро кинофестивалининг тантанали ёпилиши, танаффус вақтида телеянгиликлар. 22.20 — Ленин вахтасида; 22.15 — Телеянгиликлар.

22.30 дан — Москва кўрсатади.

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

13.00 дан — Москва кўрсатади.

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Рус тилида: 18.00 — Телеянгиликлар, 18.10 — Уйлаб топ (болалар учун). 18.40 — ВЛКСМнинг 50 йиллиги. 19.30 — Кинофестиваль кундалиги.

20.00 дан — Москва кўрсатади.

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 20.00 — Классик қуйлар саҳифаларидан.

Рус тилида: 20.40 — Совет спорти (киножурнали). 20.50 —

Партия маорифи системасида янги ўқув йилининг бошланишига бағишланган эшиттириш.

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРДА — 31/X да Майсаранинг иши, 1/XI да Оққуш кўли.

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 31/X да Парвона, 1/XI да Мудҳиш айбнома.

Тошкент давлат циркида — «Вильнюс» Литва цирки артистларининг гастроллари. И. Анисимов раҳбарлигида ўргатилган айиқлар аттракциони.

КИНО

(фестиваль кинофильмлари эрталаб соат 10, кундуз 3 ва кеч 8 да бошланади).

Андерсен эртаклари; Йўл — «ВОСТОК»;

Ҳорпган инсон мадҳияси; Почта ходими — «МОСКВА»;

Анупама (1 ва 2-серия) — «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ»;

Севиб қол — «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун).

Тош бағридаги достон (1 ва 2-серия) — «ЎЗБЕКИСТОН»;

Ёш хотин (1 ва 2-серия) — «ДРУЖБА»;

Тилла зирак (1 ва 2-серия) — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ», (кундуз ва кечқурун).

Низомий номли Тошкент Давлат педагогика институти коллективи институтнинг кекса ходимларидан бири, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган фан арбоби профессор

Платон Иванович ИВАНОВНИНГ

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдиради ва марҳумнинг оиласига таъзия изҳор қилади.

БИЗНИНГ АДРЕС

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА») — Орган Ташкентского обкома КП Узбекистана, областного Совета депутатов трудящихся.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: Редактор — В35212, Редактор ўринбосарлари — В35883, В36232, Масъул секретарь — В34808, Пропаганда, адабиёт ва санъат бўлимлари — В31936, Саноат, транспорт ва қурилиш бўлими — В33786, Партия турмуши, Ахборот ва спорт бўлимлари — В35811, Қишлоқ хўжалиги, фан, мактаб ва олий ўқув юртлари бўлимлари — В39050, Совет қурилиши, маиший хизмат ва шаҳар хўжалиги бўлими — В38761, Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — В34048, Эълонлар бўлими — В38142, Коммутатор — В30249 дан В30258 гача.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. Р.02979. ИНДЕКС 6469. № 1974.